

BULLETIN SLOVENSKEJ ASOCIÁCIE KNIŽNÍC

**ROČNÍK 14
ČÍSLO 2**

BRATISLAVA 2006

Bulletin Slovenskej asociácie knižníc

Ročník 14

Číslo 2/2006

Vydáva Slovenská asociácia knižníc (sekretariát: Centrum VTI SR, Nám. slobody 19, 812 23 Bratislava) ● Hlavný redaktor Ján Kurák ● Výkonná redaktorka Mária Mlynáriková (tel.: 02/43 42 05 97, e-mail: publik@cvtisr.sk, mlynarikova@cvtisr.sk) ● Členky redakčnej rady: Jana Amrichová, Ľudmila Čelková, Eleonóra Janšová, Marta Sakalová, Valéria Zavadská ● Vychádza 4x ročne ● Registračné číslo 2512/2001 ● ISSN 1335-7905 ● Tlač CVTI SR ● www.sakba.sk

OBSAH

<i>Dušan Lechner: O stratégií, spomienkach a kývaní</i>	3
---	----------

ČLÁNKY

<i>Eva Ďurišová: Vývoj bratislavských verejných knižníc za posledné desaťročie</i>	5
<i>Pavol Rankov: Aspekty informačnej gramotnosti</i>	16
<i>Jozef Pavelka: Predstavuje sa vám Miestna knižnica Petržalka</i>	20

Zo života nečlenských knižníc

<i>Jana Amrichová: Jubilujúca knižnica v Moldave nad Bodvou</i>	24
<i>Iveta Jankovychová: Mestská knižnica v Ilave</i>	27

INFORMÁCIE

<i>Emília Antolíková – Bibiána Dilíková: Verejná knižnica naozaj pre všetkých</i>	29
<i>Jana Eliašová: Ocenenie SAKAČIK putuje do Žilinskej knižnice</i>	32
<i>Daniela Birová: O dvoch knihovníckych akciách</i>	34
• Osobnosť knižnično-informačného pracovníka v znalostnej spoločnosti	34
• Konfliktné situácie pri práci s čitateľom a ich riešenie	38
<i>Ľudmila Čelková: Ústredná knižnica SAV v novom</i>	39
<i>Marta Sakalová: Informačná gramotnosť a vzdelávacie aktivity akademických knižníc</i>	40
<i>Danica Zendulková: Aktivity EBLIDA v roku 2006</i>	43
<i>-mm-: Drobné správy</i>	46
• TOP WebLib 2005	46
• Kolokvium V4	46
• Inforum 2006	46
• Knižnice 2007 – 2013	47

Zaujalo nás...

-jk-: • Krčma alebo knižnica?	47
• Ako ďalej v našej kultúre?	47

PÝTAME SA...

• Mgr. Stanislav Muntág	50
• Juraj Heger	50
• Ing. Táňa Pastorková	50
• Valéria Malíková	51

JUBILANTI	52
------------------------	----

O stratégii, spomienkach a kývaní

Prijatie stratégie rozvoja slovenského knihovníctva roku 2002 je jednou z najvýznamnejších politických platforiem cieleného rozvoja knižničnej sústavy v jej vyše 85-ročnej histórii. Do vládneho programu sa zakomponoval komplex úloh, ktoré bolo treba riešiť v naliehavosti doby. Naše ciele dostali aj politický, proklamačný základ pre podporu vývoja, no najmä rozvoja knižníc. Knihovníctvo dostalo spoločensko-politickú podporu, ktorá na mnoho rokov ovplyvní jeho smerovania. Objektívne treba konštatovať, že je to výnimočný posuv pohľadu štátnej špičky na funkcie knižnice, jej dosah a význam. Z dlhoročných proklamácií a našich prianí sa stala skutočnosť.

Možno si ani neuvedomujeme, že sa odštartoval proces spoločenskej integrity knihovníctva v rozvoji modernej spoločnosti 21. storočia. Konceptuálna štátna podpora rozvoja knihovníctva sa stala východiskom a reálnym statusom modernizácie, a najmä širšieho akceptovania potrieb knižníc. Tento proces nie je samohybný. Už pred niekoľkými rokmi som upozorňoval, že knihovníctvo nemôže len nariekať nad svojimi neuspokojenými túžbami a čakať. Našli sa sily, ktoré začali roztláčať historické, hysterizujúce klíše o spoločenskom nedocenení knižníc. Ide to pomaly, ale čas ukázal, že prijatie stratégie rozvoja knižníc ako súčasť programu štátnej politiky je stupienok pre budúcnosť.

V uplynulých mesiacoch sme sa u niektorých vedúcich pracovníkov stretli so skepsou v hodnotení praktických výsledkov stratégie. Bez väčších polemík konštatujem pozitívum prijatia nášho programu. Je jasné, že v prudkých zmenách a obratoch našej spoločnosti zábery stratégie nedopadali na všetkých a ku všetkým tak, ako sme si predstavovali. Transformačné procesy boleli, mnohé zmietli mnoho zlého aj dobrého, vytvorili nové podmienky, ktoré bolo nutné akceptovať. V prízme doby celkom jasne a hmatateľne sa stabilizujúcim prvkom knižníc na Slovensku stal práve prijatý program stratégie. Je evidentné, že došlo k posunu v úrovni činnosti knižníc. Ukázalo sa, že koncipovanie strategického zámeru prijatého vládou je politický záväzok, ktorý nemá len deklaratívny charakter, ale je pilierom pre celkom praktické kroky na dosahovanie stanovenej línie. Vnímam hlasy, že sa mohlo urobiť viac. Mohlo sa. Aj výklad našej stratégie mal mnoho podob.

Presadzovanie rozvoja knižníc na úrovni samospráv bolo veľmi problematické. Tak ako v iných oblastiach, aj v knihovníctve sa balansovalo na rôznej úrovni – od výraznej podpory po ignoranciu, čo sú to knižnice, údiv, načo vôbec knižnice, až po cesty ich rušenia a zrušenia. Opisujem obraz knihovníctva za ostatných 10, ba veru aj 20 rokov. Napriek tomu sa ukázalo, že prijatá stratégia pomohla výrazne lámať predsudky a pohľady zodpovedných. To, že to nebolo všade rovnaké, je mnohokrát i vecou nás knihovníkov, najmä vo vedúcich pozíciách.

Aj o tom som písal, že máme intelektuálne povolanie. Logika nám umožňuje predpokladať, že sa vieme vyrovnáť aspoň s administratívou, ktorá nás čakala pri príprave projektov na získanie toľko „vysnených“ korún pre naše knižnice. Keď sme si vybavovali (alebo keď nám kolegovia stojaci na čele veľkých knižníc a profesionálnych organizácií s podporou a pomocou ľudí najmä na ministerstve kultúry vybojovali) vlastné grantové systémy, ukázalo sa, koľko nedôslednosti je v nás. Išlo o peniaze, a nie malé. Nedá mi nepovedať, že úroveň pozornosti na príprave projektov – žiadostí bola tak rozbalansovaná ako výkon artistu po preflámovanej noci. Je vôbec možné, aby niekto nemal potuchy, kto je jeho zriaďovateľ, alebo či má alebo nemá

právnú subjektivitu? Byrokracia je hydra, ale jej zvládnutie na slušnej úrovni, v prospech knižnice je predsa v našich silách manažéra intelektuálneho pracoviska.

Veľkou ranou do života knižničného systému je zrušenie právnej subjektivity tohtoročnej jubilantky – Slovenskej lekárskej knižnice. Ešte neubehlo od tejto zmeny ani pol-roka, takže nemožno vyhodnotiť dosah tohto kroku. Nech vývoj ukáže čokoľvek, zrušenie „vlajky“ lekárskej informačnej istoty práve v medicíne je unikátne. Unikátnosť ma mrzí o to viac, že dejiny sa opakujú len s novými figúrkami. Rušenie nosných knižníc sa tu dialo v uplynulých päťdesiatich rokoch každú chvíľu. Nechápem, ako sa tak mohlo diať v čase, keď sa na druhej strane rozvíjali iné knižnice. Osud Slovenskej lekárskej knižnice vôbec nemusí byť zlý, ale v tejto polohe je postavený na individuálnom záujme alebo nezájme riadiacich zamestnancov a nie na objektivite potrieb doby. Ubezpečovanie, že sa nič nedeje, je oportunistom hrubého zrna. Odborná obec, tak ako vždy, sa len dohaduje, čo je za tým. Zažil som to pri devastácii Slovenskej pedagogickej knižnice koncom 70. rokov minulého storočia. Je to jednoduché, za tým je neznalosť, nekompetentnosť, politická nafúkanosť. Ale to sú kroky, ktoré nie sú v súlade so strategickými zámermi, verejnou proklamáciou. Ako je to možné. A teraz paradox, aj vďaka stratégii sa osudy Slovenskej pedagogickej knižnice zmenili. Pomaly napĺňa ciele, ktoré mala a má. Držím jej palce.

Čas naznačuje, že pripravenosťou vízie dostali knižnice podporu a pozornosť, ktorú mnohokrát ani nečakali. Boli pripravené sformulovať zámery a ciele. V konkurencii nepripravených obstáli. V svetle súčasnej mimoriadne aktívnej politickej témy, akou je vzdelanostná ekonomika, sa stratégia rozvoja slovenského knihovníctva posúva na osi spoločenskej akcelerácie do nového zorného uhla. Ideme na ruské kolo. Knižnice môžu nastúpiť medzi prvými. Bez nás moderné vzdelávanie asi pôjde ťažko. Ak však nebudeme nastupovať, niekto nás obíde a nám ostanú už definitívne len náreky za spoločenskou akceptáciou knihovníctva. Budeme kývať tým hore a utierať si slzy nad vlastným váhaním?

Stratégia rozvoja slovenského knihovníctva priniesla ovocie. Kto nevidí, nevie alebo nechce. Bude treba postaviť nové ciele na nasledujúce roky. Vieme, odkiaľ ideme, vieme, kde sme, vieme, kam kráčame. Postavme si opäť reálne úlohy, ktoré prinesú dobe úžitky, pre ktoré knižnice žijú už tretie tisícročie. Úžitky dobrej, kvalitnej služby človeku na jeho púti za poznaním. Máme na to viac ako kedykoľvek predtým.

Váš Dušan Lechner

ČLÁNKY

Vývoj bratislavských verejných knižníc za posledné desaťročie

PhDr. Eva Ďurišová, Mestská knižnica v Bratislave

V nadväznosti na závery zo seminára o verejných knižniciach, ktorý sa konal v novembri 2005 v Univerzitnej knižnici v Bratislave, Mestská knižnica v Bratislave spracovala analytický materiál, ktorý dokumentuje situáciu knižníc v Bratislave a ukazuje na štrukturálne zmeny, dosiahnuté výsledky, klady i zápory bratislavského knihovníctva v podmienkach prechodu na informačnú spoločnosť. Článok dopĺňa hodnotenie a analýzu vývoja regionálnych knižníc na Slovensku, prezentovanú na uvedenom seminári a publikovanú v *Bulletine SAK* č. 4/2005 (autorky: Mgr. Balkóciová a Mgr. Šušoliaková zo Žilinskej knižnice). Príspevok si kladie za cieľ poukázať na vývojové procesy v bratislavských verejných knižniciach s právnou subjektivitou za posledné desaťročie (od roku 1997), v tabuľkách dokumentuje základné ukazovatele týchto knižníc, ako aj celkový stav bratislavského verejného knihovníctva v rokoch 1997, 2000 a 2005.

Zhodnotenie stavu v knižniciach vychádza zo štatistických údajov (ročné výkazy o knižniciach, prehľad činnosti bratislavských verejných knižníc, ktorý každoročne spracováva a vydáva Mestská knižnica v Bratislave) a z dotazníka, ktorý sme zaslali 5 veľkým knižniciam s právnou subjektivitou (Staromestská knižnica, Knižnica Ružinov, Knižnica Nové Mesto, Miestna knižnica Dúbravka a Miestna knižnica Petržalka). V dotazníkoch sme sa zamerali na zisťovanie vzťahu knižníc a ich zriaďovateľov, štrukturálne a priestorové zmeny, financovanie knižníc, automatizáciu a internetizáciu, ako aj metodickú, kultúrno-vzdelávaciu a edičnú činnosť týchto knižníc. V priebehu mesiacov január – február 2006 sa nám vrátili všetky vyplnené dotazníky. Výsledky vďaka Staromestskej knižnici, Knižnici Ružinov a Knižnici Nové Mesto, ktoré venovali dotazníkovému prieskumu náležitú pozornosť a ich odpovede pomohli dotvoriť lepšiu predstavu strohých štatistických údajov.

Územnosprávne usporiadanie a verejné knižnice v Bratislave

V roku 1996 zákonom č. 221/1996 Z.z. bolo schválené nové územné a správne usporiadanie SR s 8 krajinami. Bratislavský kraj na území hlavného mesta zahŕňal 5 okresov (Bratislava I až Bratislava V) – bývalé obvodné knižnice tak plnili funkcie okresných knižníc a Mestská knižnica úlohu krajskej knižnice.

Tento stav pretrval do schválenia zákona č. 302/2001 Z.z. o samospráve vyšších územných celkov. Funkciou regionálnej knižnice za Bratislavský kraj bola poverená Malokarpatská knižnica v Pezinku (tento stav je deklarovaný aj v knižničnom zákone z roku 2000). Veľké verejné knižnice sa stali mestskými knižnicami a Mestská knižnica plní funkciu metodického centra smerom k ostatným verejným knižniciam na území Bratislavy (špecifické postavenie Mestskej knižnice nie je bližšie definované v knižničnom zákone).

Magistrát hlavného mesta SR sa usiluje o schválenie nového zákona, podľa ktorého by Bratislava získala postavenie vyššieho územného celku. Tento akt by priniesol aj legislatívnu úpravu postavenia a funkcií Mestskej knižnice a mestských knižníc s právnou subjektivitou na úroveň pred rokom 2001.

Sieť verejných knižníc v Bratislave v súčasnosti tvorí 18 knižníc a ich 23 pobočiek:

- **Mestská knižnica** poverená metodickou funkciou smerom k verejným knižniciam hlavného mesta (z hľadiska funkčnosti ide o postavenie regionálnej knižnice);
- **5 mestských knižníc** s 21 pobočkami a právnou subjektivitou;
- **7 obecných s profesionálnymi zamestnancami** a ich 2 pobočky – MK Vrakúňa, MK Podunajské Biskupice, MK Rača, MK Vajnory, MK Karlova Ves, MK Lamač, MK Devínska Nová Ves. Knižnice nemajú právnú subjektivitu, sú súčasťou organizačnej štruktúry miestnych úradov príslušných mestských častí;
- **5 obecných s neprofesionálnymi zamestnancami** – MK Devín, MK Záhorská Bystrica, MK Jarovce, MK Rusovce, MK Čunovo. Knižnice nemajú právnú subjektivitu, sú súčasťou miestnych úradov príslušných mestských častí.

Verejné knižnice s právnou subjektivitou

Mestská knižnica v Bratislave je príspevkovou organizáciou hlavného mesta zriadená Magistrátom. Knižnica je poverená nadobecnou metodickou funkciou smerom ku všetkým verejným knižniciam Bratislavy.

Štruktúra Mestskej knižnice v poslednom desaťročí je stabilizovaná. V roku 2000 bola zatvorená letná čítareň Červený rak v historickom jadre mesta z dôvodu rekonštrukcie. Znovuotvorenie čítárne pre verejnosť predpokladáme v lete tohto roku po kompletnej rekonštrukcii danej lokality. Knižnica v minulom roku posilnila náplň útvaru koordinácie a metodiky o automatizáciu a elektronizáciu a obsadila funkciu public relations. Disponuje primeranými priestormi a služby poskytuje na piatich pracoviskách v štyroch budovách v centre mesta (4 úseky a 1 špeciálne oddelenie). Knižnica sa v hodnotenom období zameriavala na skvalitnenie služieb, vybavenie modernou technikou, automatizáciu vnútorných procesov, vytvorenie vnútornej siete a zavedenie internetu. V rokoch 2004 a 2005 boli v knižnici realizované väčšie rekonštrukcie vonkajších i vnútorných priestorov (oprava striech, fasád, výmena strešných okien, maľovanie vybraných priestorov, výmena regálov v sklade a kompletná rekonštrukcia oddelenia pre najmenšie deti).

Za posledných 10 rokov knižnica výrazne nemenila svoj výpožičný čas. Malé úpravy sa uskutočnili v roku 2005 v podobe zvýšenia o 2,5 hod. týždenne, rozšírila i poskytovanie služieb v oddelení pre nevidiacich a slabozrakých o ďalší deň v týždni. Dvojsmenná prevádzka je na najväčšom úseku knižnice (52,5 hodín týždenne), ostatné pracoviská poskytujú svoje služby verejnosti 30 hodín týždenne a špecializované pracovisko pre nevidiacich je otvorené 3 dni v týždni (16 hodín).

Staromestská knižnica je univerzálnou verejnou knižnicou, ktorá plní funkciu mestskej knižnice pre mestskú časť Bratislava-Staré Mesto. Jej zriaďovateľom je samospráva tejto časti, knižnica je rozpočtovou organizáciou.

V štruktúre knižnice v sledovanom období došlo k pozitívnym zmenám i napriek

tomu, že dve pobočky museli byť uvoľnené a ich fondy boli presunuté. V roku 2002 otvorila novú pobočku vo väčších a zrekonštruovaných priestoroch bývalej reštaurácie na Karadžičovej ulici. Od roku 2001 knižnica v letných mesiacoch prevádzkuje letnú čítareň v priestoroch Zichyho paláca v historickom centre mesta. Táto služba zaplnila medzeru po zatvorení čítárne Červený rak a stretla sa s priaznivým ohlasom verejnosti a turistov. V roku 2004 vzniklo samostatné oddelenie automatizácie. Knižnično-informačné služby poskytuje Staromestská knižnica na piatich pracoviskách v prenajatých priestoroch patriacich samospráve mestskej časti a hlavného mesta.

Výpožičný čas knižnica v poslednom desaťročí nemenila, ústredná knižnica a všetky pobočky pracujú v jednosmennej prevádzke.

Knižnica Ružinov je univerzálnou verejnou knižnicou, zriadená Miestnym úradom mestskej časti Ružinov. Je príspevkovou organizáciou a verejnosti poskytuje služby na piatich pracoviskách.

V priebehu rokov 1997 – 2005 zrušila dve pobočky (v priestore jednej z nich vznikla knižnica príslušnej mestskej časti) a na ďalšom pracovisku došlo k zlúčeniu dvoch oddelení do jedného. Knižnica uvažuje s projektom vytvorenia Seniorského informačného centra (prebudovanie jednej pobočky). Projekt je v štádiu prípravy a jeho realizácia má podporu u riaditeľa.

V sledovanom období knižnica zaviedla dvojsmennú prevádzku na jednej pobočke v súvislosti s plánovanou výstavbou Ružinovského informačného centra (RIS). Z finančných dôvodov sa koncepcia RIS nerealizovala, dvojsmennosť pobočky ostala zachovaná. Ústredné pracovisko poskytuje služby verejnosti 52 hodín týždenne (práca na 2 smeny) a tri pobočky knižnice majú výpožičný čas 30 hodín týždenne.

Knižnica Bratislava Nové Mesto je príspevkovou organizáciou, zriadená samosprávou mestskej časti Bratislava Nové Mesto. Univerzálny fond a služby knižnice sú k dispozícii verejnosti na piatich pracoviskách.

V tejto knižnici sa v hodnotenom období uskutočnili najvýraznejšie štrukturálne zmeny. V roku 1997 bolo otvorené nové pracovisko v Mierovej kolónii a v ďalších rokoch boli zrušené tri pobočky. Zmeny sa prejavili i v rekonštrukciách a inovácii vnútorných priestorov funkčných pracovísk (sanitárne zariadenia, podlahové krytiny, výmena okien, maľovanie a účelová vybavenosť).

V rokoch 1997 – 2005 knižnica výpožičný čas neupravovala, prevádzková doba je jednosmenná.

Miestna knižnica Dúbravka je samostatnou príspevkovou organizáciou, zriadená samosprávou mestskej časti Dúbravka. Svoje služby poskytuje na jednom pracovisku. V hodnotenom časovom úseku knižnica výraznejšie zmeny okrem rekonštrukcie objektu neuvádzala, neupravovala prevádzkové hodiny.

Poznámka:

MK Dúbravka vrátila Mestskej knižnici vyplnený dotazník s veľmi stručnými, často jednoslabičnými odpoveďami. Okrem vykazovaných ročných štatistických údajov nemáme informácie o jej činnosti a pôsobení, pretrvávajú dlhoročný stav izolácie od spolupráce s bratislavskými verejnými knižnicami (ďalej BVK).

Miestna knižnica Petržalka je rozpočtová organizácia, zriadená Miestnym úradom mestskej časti Petržalka. Poskytuje svoje služby na 10 pracoviskách a jej úlohou je informačne zabezpečovať potreby pre 115 000 obyvateľov jedného z najväčších sídlisk na Slovensku.

Knižnica v hodnotenom období nemenila svoju štruktúru ani výpožičný čas. Ústredné pracovisko i pobočky pracujú v jednosmennej prevádzke. Jedna pobočka poskytuje výpožičné služby aj v sobotu v dopoludňajších hodinách. V knižnici vystupuje problém nevýhodného umiestnenia riaditeľstva a siedmich pobočiek v nebytových priestoroch panelových domov. Vedenie knižnice sa dlhodobo snaží získať vhodnejšie priestory pre centrálnu budovu, zatiaľ s negatívnym výsledkom.

V porovnaní s regionálnymi knižnicami na Slovensku sa negatívny dosah transformačných procesov 90. rokov prejavil v podmienkach hlavného mesta Bratislavy v menšej miere. Prezentované knižnice nestratili svoju právnu subjektivitu a nezmenili svojich zriaďovateľov. Novou legislatívou bola vymedzená ich pôsobnosť z pôvodne vyššieho typu knižníc (krajskej a okresných) na mestské knižnice. Kontinuita ich pôsobenia a činnosti však nebola narušená. Organizačné zmeny sa v knižniciach uskutočňovali so zámerom racionalizácie a skvalitnenia služieb obyvateľstvu. Úpravy a rekonštrukcie vnútorných priestorov a vonkajších budov sú závislé od finančných možností knižníc.

Vzťahy knižníc so zriaďovateľmi

V dotazníkovom prieskume sme sa zamerali i na otázky pomoci, spolupráce a kontrolnej činnosti zo strany nadriadených orgánov. Po zhodnotení odpovedí môžeme konštatovať, že na tvorbe a realizácii koncepčných materiálov a rozvojových programov sa zriaďovatelia knižníc nepodieľajú, iba v jednom prípade (Knižnica Bratislava Nové Mesto) bola uvedená užšia spolupráca so starostom a zastupiteľskými orgánmi. Zaujímala nás i pomoc a spolupráca zriaďovateľov pri príprave vnútorných organizačných aktov knižníc a v právnom poradenstve. Knižnice si smernice, zásady, príkazy a iné vnútorné dokumenty spracovávajú vlastnými silami, v prípade potreby ich konzultujú so zriaďovateľmi, resp. zriaďovatelia im poskytujú na požiadanie vlastné interné predpisy. Podobná situácia je i v právnom poradenstve. Niektoré knižnice si právnou pomoc zabezpečujú za úhradu, iné konzultujú právne záležitosti so zriaďovateľom.

V hodnotenom období nebola zo strany zriaďovateľov snaha presúvať určité činnosti knižníc do svojich kompetencií (napr. mzdové, účtovné, prípadne personálne záležitosti). Tieto agendy si knižnice realizujú vlastnými zdrojmi.

Kontrolná činnosť zo strany zriaďovateľov sa v knižniciach uskutočňuje v pravidelných intervaloch. Kontroly sú zamerané na hospodárenie s finančnými prostriedkami.

Finančné zabezpečenie knižníc

Rozvoj, plnenie úloh a poskytovanie kvalitných služieb knižníc závisí v prvom rade od dostatočných prostriedkov od zriaďovateľov. Finančné zabezpečenie činnosti verejných knižníc v Bratislave považujeme za poddimenzované. Na jednej strane existujú rozvojové projekty a koncepcie knižníc, ktoré zohľadňujú trendy informačnej spoloč-

nosti a vychádzajú zo stratégie slovenského knihovníctva, na druhej strane ich realizácia je obmedzená finančnými prostriedkami.

Výška príspevku a transferu od zriaďovateľov sa v prevažnej miere odvodzuje od jeho výšky v predchádzajúcom roku, je valorizovaná o zákonom daný nárast miezd. V dostatočnom rozsahu však nezohľadňuje permanentný nárast cien energií, informačných zdrojov, prevádzkových nákladov a nákladov spojených s automatizáciou a internetizáciou knižníc.

Poskytovanie výšky dotácií od zriaďovateľov na bežný kalendárny rok v prepočte na 1 obyvateľa sídla je v bratislavských verejných knižniciach diferencované. **Príspevok sa v roku 2005 pohyboval vo výške od 101 až 191,- Sk (priemer všetkých knižníc v hlavnom meste je 139,- Sk, v porovnaní s regionálnymi knižnicami na Slovensku v roku 2004 je to o 52,- Sk menej).** Finančné prostriedky od zriaďovateľa sú knižniciam poskytované mesačným alebo štvrťročným transferom podľa schváleného ročného rozpočtu. Knižniciam tento spôsob relatívne vyhovuje.

Doplnkové zdroje financovania v knižniciach tvoria príjmy z tržieb a iné výnosy. Príjmy z tržieb sa kumulujú predovšetkým z poplatkov za knižničné činnosti (vystavenie členských preukazov, sankčné poplatky a poplatky za špeciálne služby). V roku 2005 príjmy z tržieb v jednotlivých knižniciach predstavovali 3,5 % – 14 % sumy z príspevkov od zriaďovateľa (priemer v Bratislave je 8,4 %). Knižnice sa snažia zlepšiť svoju finančnú situáciu a podporiť svoje projekty aj prostredníctvom iných zdrojov (sponzor, grantové prostriedky). V roku 2004 a 2005 šesť najväčších bratislavských verejných knižníc získalo touto formou 2 603 000 Sk. Prostriedky boli použité na nákup knižničného fondu a na počítačové zostavy pre internetové služby.

Tab. č. 1 – Dotácie od zriaďovateľov a tržby

Knižnica	Rok	Dotácie od zriaďovateľa	Tržby	Kapitálové výdavky
Mestská knižnica	1997	8 300 000	2 757 582	302 000
	2000	11 550 000	1 595 000	947 000
	2005	15 539 000	1 073 000	331 000
Staromestská knižnica	1997	4 600 000	214 859	206 000
	2000	5 749 000	231 435	153 443
	2005	8 250 000	285 000	549 000
Knižnica Ružinov	1997	7 443 000	991 198	701 000
	2000	9 400 000	1 340 169	1 083 270
	2005	9 000 000	1 304 000	425 000
Knižnica BA Nové Mesto	1997	3 730 000	450 000	-
	2000	5 662 000	591 000	147 000
	2005	6 207 000	523 000	498 000

MK Dúbravka	1997	1 600 000	352 000	50 000
	2000	2 503 000	380 300	149 200
	2005	3 490 000	434 000	-
MK Petržalka	1997	7 823 000	650 000	134 000
	2000	8 660 000	879 060	249 724
	2005	12 274 000	652 000	274 000

Kapitálové výdavky boli použité najmä na výstavbu a rekonštrukciu priestorov knižníc a na automatizáciu knižničných procesov (nákup techniky a knižničných softvérov). Zriaďovatelia troch príspevkových organizácií (Mestská knižnica, Knižnica Ružinov, Knižnica BA Nové mesto) vykrývajú odpisy z investícií v plnej výške, v prípade MK Dúbravka pristupuje zriaďovateľ len k 50%-nému krytiu. Otázka odpisov sa netýka rozpočtových organizácií (Staromestská knižnica a MK Petržalka).

Prostriedky na nákup knižničného fondu

Prístup jednotlivých zriaďovateľov k podpore budovania knižničného fondu je značne rozdielny. Knižnice veľmi negatívne vnímajú každoročné znižovanie finančných prostriedkov na nákup informačných zdrojov, ktoré sa výraznou mierou podpisuje na poklese čitateľov a výpožičiek. Ani grantová podpora Ministerstva kultúry SR v posledných dvoch rokoch tento stav neovplyvnila.

V roku 2005 klesol nákup informačných zdrojov v porovnaní s rokom 1997 až o 57 %, rozdiel činil až 20 404 k. j., vo finančnom vyjadrení pokles predstavoval 1 606 922 Sk, t. j. 32 %. Percentuálny rozdiel medzi finančným vyjadrením a vyjadrením v knižničných jednotkách dokumentuje výrazný nárast cien dokumentov, ako aj zavedenie 19 % DPH v sledovanom období, čo v praxi znamená, že za rovnaký objem financií sa nakupuje čoraz menej knižničných dokumentov. Najväčší pokles v nákupe knižničných jednotiek v hodnotenom období dosiahla MK Petržalka (v roku 2005 nakúpila o 9 224 k. j. menej ako v roku 1997), v tejto knižnici však došlo k stabilizácii nákupu za posledných 5 rokov na približne 5 000 k. j. Vyrovnanejšiu úroveň v doplňovaní fondov kúpou vykazuje len Staromestská knižnica, kde napriek zvyšovaniu cien i DPH prírastky zaznamenali miernejší pokles (11 %) a ako jediná verejná knižnica v Bratislave zaznamenala nárast finančných prostriedkov na nákup informačných zdrojov.

V roku 2005 sa prírastky kúpou na 100 obyvateľov v jednotlivých knižniciach pohybovali od 0,6 k. j. (MK Dúbravka) až po 8,13 k. j. (Staromestská knižnica). **Priemer v hlavnom meste SR Bratislave je 4,3 k. j. Nákup na 1 obyvateľa vo finančnom vyjadrení činil od 2,60 až po 17,- Sk, priemer všetkých knižníc na 1 obyvateľa Bratislavy predstavuje 9,60 Sk.**

Tab. č. 2 – Nákup nových prírastkov v Sk a knižničných jednotkách

Knižnica	Rok	Nákup KF v Sk	Prírastky kúpou v k. j.
Mestská knižnica	1997	926 101	5 643
	2000	507 000	2 595
	2005	533 000	2 014

Staromestská knižnica	1997	498 893	3892
	2000	500 000	3 500
	2005	722 000	3 462
Knižnica Ružinov	1997	1 043 928	6 974
	2000	1 228 996	6 780
	2005	472 000	2 264
Knižnica BA Nové Mesto	1997	582 000	4 148
	2000	550 000	3 831
	2005	512 000	2 336
MK Dúbravka	1997	93 000	819
	2000	271 500	368
	2005	89 000	220
MK Petržalka	1997	1 834 000	14 306
	2000	1 142 224	7 457
	2005	1 043 000	5 082

Tab. č. 2a – Nákup knižničného fondu v jednotlivých rokoch

Rok	Nákup v Sk	Prírastky kúpou v k. j.
1997	4 977 922	35 782
2000	4 199 720	24 531
2005	3 371 000	15 378

Prioritnú úlohu Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006 (zvýšiť objem finančných prostriedkov na nákup informačných zdrojov) sa v podmienkach bratislavských verejných knižníc nepodarilo splniť. Dopĺňovanie fondu kúpou nestačí na dôkladné pokrytie informačných potrieb obyvateľov Bratislavy. Hoci knižnice pravidelne upozorňujú na tento fakt svojich zriaďovateľov a žiadajú nárast financií na tento účel, situácia v priradení prostriedkov sa nezlepšuje a objem financií na nákup knižničného fondu sa znižuje.

Základné ukazovatele

Knižničný fond

V roku 2005 tvorilo univerzálny knižničný fond BVK 1 315 292 k. j., na 1 obyvateľa Bratislavy pripadalo 3,1 k. j. Fond hodnotených knižníc predstavoval 1 069 824 k. j., t. j. 81 %.

Knižnice budujú svoje univerzálne fondy najmä v slovenskom a českom jazyku. Ťažisko tvorí krásna literatúra pre deti i dospelých (66,8 %), v posledných rokoch sa knižnice výraznejšie zameriavajú i na získavanie náučnej a populárno-náučnej literatúry.

Mestská knižnica sa venuje i systematickému dopĺňovaniu fondu v cudzích jazykoch a poskytuje svoje služby i zrakovo znevýhodneným občanom (zvukové knihy). O citlivom mieste verejných knižníc – nedostatočnom nákupe nových prírastkov – sme sa dotkli v predchádzajúcej časti.

V období rokov 1997 – 2005 bol vysoký úbytok dokumentov spôsobený potopou v Mestskej knižnici, rušením pobočiek knižníc, reorganizáciou fondov a bežným vyradovaním zastaranej a opotrebovanej literatúry i nedobytných výpožičiek.

Doménou verejných knižníc je priamy prístup k dokumentom. Vo voľnom výbere sa nachádza 92 % knižničného fondu, ktorý je určený pre všetky kategórie používateľov. Nevýhodou tejto formy sprístupnenia je nedostatočná ochrana. Žiadna BVK nemá inštalovaný elektronický systém zabezpečenia dokumentov.

Z celého knižničného fondu BVK je automatizovane spracovaných 853 477 k. j. (65 %). Kompletne spracovaný fond má Staromestská knižnica, MK Petržalka, viac než 90 % Knižnica Ružinov a Knižnica Bratislava Nové Mesto (20 %), Mestská knižnica (16 %), Knižnica Ružinov vykazuje v sledovanom období výpožičky na približne rovnakej úrovni a mierny nárast bol v Staromestskej knižnici, MK Dúbravka a MK Petržalka.

Výpožičky

V roku 2005 pracovníci BVK realizovali 2 201 282 výpožičiek, z toho 1 985 274 uskutočnili hodnotené knižnice (90 %). Na 1 obyvateľa Bratislavy pripadlo 5,2 výpožičiek. V porovnaní s rokom 1997 bol zaznamenaný ich päťpercentný pokles. Vyšší pokles výpožičiek mala Knižnica Bratislava Nové Mesto (20 %), Mestská knižnica (16 %), Knižnica Ružinov vykazuje v sledovanom období výpožičky na približne rovnakej úrovni a mierny nárast bol v Staromestskej knižnici, MK Dúbravka a MK Petržalka.

Analýza ukazuje, že výpožičky krásnej literatúry pre deti a dospelých tvoria 55 %, odbornej literatúry 21 % a periodík 24 %. Knižnice poskytujú absenčné výpožičky domov, ktoré tvoria 76 % a prezenčné v priestoroch knižnice, v študovniach a čítárňach (24 %).

Používatelia

V minulom roku mali verejné knižnice v Bratislave zaregistrovaných 44 034 používateľov, z toho bolo 11 511 detí do 15 rokov (26 %). Z tohto počtu 6 najväčších verejných knižníc hlavného mesta zaregistrovalo 37 294 používateľov (84,7 %). V porovnaní s rokom 1997 to predstavuje pokles o 10 240 používateľov (21,5 %) a percentuálne sa najvýraznejšie prejavil v MK Dúbravka až o 58 %.

Znižovanie počtu používateľov, výpožičiek i návštevnosti knižníc je celoslovenským javom. Ovplyvňuje ho nielen moderný a rýchly spôsob života, možnosti získavania odborných informácií prostredníctvom internetu, rušenie pobočiek, ale aj spomínaný nedostatočný nákup nových dokumentov. **V porovnaní s regionálnymi knižnicami na Slovensku, kde sa v rozpätí rokov 1997 – 2004 prejavil výrazný pokles používateľov (45,5 %) a výpožičiek (54 %), bratislavské verejné knižnice dosiahli v sledovanom období lepšie výsledky (pokles používateľov o 21,5 % a výpožičiek o 5 %).**

Udržať si priazeň čitateľov bolo, je a bude prioritou i v blízkej budúcnosti. Dosiahnuť

to môžeme len kvalitným knižničným fondom, novými a modernými službami, zaujímavými aktivitami a podujatiami knižníc, samozrejme, že aj ich dostatočnou propagáciou a prezentáciou s cieľom priťahnuť pozornosť všetkých vekových kategórií a najmä mladej generácie.

Podujatia

Okrem základných výpožičných a špeciálnych služieb organizujú verejné knižnice množstvo kultúrnych, vzdelávacích a výchovných podujatí pre deti, mládež, dospelých a pre rôzne záujmové skupiny. V tejto oblasti bratislavské knižnice dosahujú veľmi dobré výsledky. Podujatia sú pre verejnosť bezplatné a voľne prístupné.

V roku 2005 všetky BVK pripravili 941 podujatí, na ktorých sa zúčastnilo 24 270 návštevníkov. Z tohto počtu zorganizovali hodnotené knižnice 802 akcií, t. j. 85 %. V porovnaní s rokom 1997 vzrástol počet usporiadaných podujatí v MK Petržalka o 120 a v Mestskej knižnici o 40. Ostatné knižnice zaznamenali mierny pokles v počte podujatí.

Veľká časť knižničných aktivít je venovaná deťom a mládeži. Takmer 30 % všetkých akcií predstavuje informačná výchova, zameraná na oboznámenie sa s fondom knižníc, na orientáciu a vyhľadávanie literatúry v klasických a automatizovaných katalógoch, hľadanie odborných informácií v literatúre a na internete. Knižnice pre túto kategóriu používateľov organizujú besedy o knihách a so spisovateľmi, rôzne čitateľské i literárne súťaže, kvízy, slávnostné zápisy, prednášky na zaujímavé témy, diskusie na aktuálne problémy mládeže, rozprávkové popoludnia, tvorivé dielne, hodiny hudobnej výchovy a iné zaujímavé aktivity. Okrem vlastných podujatí sa knižnice zapájajú do celomestských, slovenských i medzinárodných aktivít. Takmer všetky knižnice sa zapojili do celoslovenskej čitateľskej súťaže Čítame s Osmijankom a krásnym príkladom je i účasť bratislavských detí v medzinárodnom projekte Noc s Andersenom, ktorú už po tretíkrát s veľkým úspechom zorganizovala Knižnica Ružinov. Cieľom všetkých týchto aktivít je podpora čítania, rozšírenie obzoru vedomostí, estetického a tvorivého myslenia, ako i zmysluplné využívanie voľného času detí a mládeže.

Pre dospelých návštevníkov knižnice pripravujú rôzne besedy so spisovateľmi a umelcami, odborné prednášky, literárno-hudobné pásma, čitateľské súťaže, prezentácie nových kníh, výstavy a komorné koncerty. MK Petržalka pokračuje v úspešných dlhoročných literárnych a žurnalistických projektoch Petržalské súzvyky Ferka Urbánka a Novinári tretieho tisícročia. Na pôde Mestskej knižnice sa v tomto roku stretli v zaujímavých literárnych projektoch všetky generácie spisovateľov v autorskom čítaní poviedok a poézie (Svetová poviedka 2006 a Bratislavský maratón poézie). V galérii Artotéka Mestskej knižnice sa za posledných 10 rokov prezentovalo množstvo známych slovenských maliarov, grafikov a fotografov.

Mestská knižnica, Staromestská knižnica, Knižnica Bratislava Nové Mesto, Knižnica Ružinov sa venujú i práci so znevýhodnenými kategóriami používateľov (hendikepované deti, slabozrakí a nevidiaci, seniori) a pripravujú pre nich špeciálne druhy aktivít. Zámerom týchto podujatí je prehĺbenie čitateľských návykov, pestovanie vzťahu ku knihám a čítaniu a tiež integrácia týchto skupín s bežnými čitateľmi, zdravými deťmi, ako aj snaha knižníc pomôcť starším ľuďom prekonávať bariéry moderného života (projekt Staromestskej knižnice Deti čítajú deťom, projekt Mestskej knižnice – súťažné čitateľské popoludnia zdravých a nevidiacich detí, projekty Zoznámte sa s počítačom, organizované pre seniorov Staromestskou knižnicou a Knižnicou Ruži-

nov). Táto sféra činnosti našich verejných knižníc by si zaslúžila samostatný priestor na podrobnejší rozbor a zdokumentovanie množstva atraktívnych a hodnotných podujatí pripravených v sledovanom období. Je potrebné vysloviť pochvalu a vďaka všetkým knižničným pracovníkom, ktorí do tejto činnosti vkladajú nielen svoje vedomosti a organizáciu, ale často i srdce, voľný čas a vlastné prostriedky.

Tab. č. 3 – Ukazovatele verejných knižníc v Bratislave

Knižnica	Rok	Kniž. fond v k. j.	Používatelia	Výpožičky	Podujatia
Mestská knižnica	1977	296 816	16 009	492 043	81
	2000	306 868	15 154	537 446	61
	2005	291 885	11 281	411 920	121
Staromestská knižnica	1997	108 821	6 177	353 538	187
	2000	107 897	5 616	340 292	136
	2005	115 208	5 371	359 585	143
Knižnica Ružinov	1997	196 753	6 792	400 041	183
	2000	207 284	6 456	407 476	131
	2005	204 099	6 123	398 013	173
Knižnica BA Nové Mesto	1997	174 349	6 372	272 482	106
	2000	179 717	5 874	280 929	51
	2005	167 821	5 310	216 460	85
MK Dúbravka	1997	82 451	2 214	102 491	85
	2000	69 304	1 275	83 314	39
	2005	47 037	916	103 798	12
MK Petržalka	1997	210 869	9 970	472 438	148
	2000	233 192	9 090	521 264	158
	2005	243 774	8 293	495 498	268
Spolu	1997	1 070 059	47 534	2 093 033	790
	2000	1 104 262	43 465	2 170 721	576
	2005	1 069 824	37 294	1 985 274	802
Spolu všetky BVK – 18 knižníc	1997	1 339 889	56 505	2 344 447	929
	2000	1 369 222	52 844	2 405 473	759
	2005	1 315 292	44 034	2 201 282	941

Tab. č. 4 – *Prepočty ukazovateľov na obyvateľov mesta*

Knižnica	Rok	Počet obyvateľ'ov sídla	% použív. z počtu obyvateľ'ov	Výpožičky na 1 obyv.	Prírastky KF kúpou na 100 obyv.	Sk na nákup KF na 1 obyv.	Príspevok zriaď'ovat. na 1 obyv. sídla
Staromestská knižnica	1997	47 165	13,1	7,5	8,2	10,5	97,5
	2000	46 560	12,1	7,3	7,5	10,8	123,5
	2005	42 569	12,6	8,4	8,1	17,0	191
Knižnica Ružinov	1997	73 550	9,2	5,4	9,5	14,2	101,2
	2000	73 202	8,8	5,6	9,3	16,8	128,4
	2005	69 570	8,8	5,7	3,2	6,8	130
Knižnica BA Nové Mesto	1997	39 833	16,0	6,8	10,4	14,6	93,6
	2000	39 506	14,9	4,5	9,7	13,9	143,3
	2005	37 159	14,2	5,5	6,3	13,8	181
MK Dúbravka	1997	38 660	5,7	2,7	2,1	2,4	41,38
	2000	38 420	3,3	2,2	1,0	7,1	65,1
	2005	34 473	2,7	3,0	0,6	2,6	101
MK Petržalka	1997	125 884	7,9	3,8	11,3	14,6	62,1
	2000	125 300	7,3	4,2	6,0	9,1	69,1
	2005	115 000	7,2	4,3	4,4	9,0	106
Všetky BVK – 18 knižníc	1997	451 395	12,5	5,2	8,8	12,6	74,7
	2000	449 547	11,8	5,4	6,3	9,5	100,7
	2005	425 208	10,4	5,2	4,3	9,6	139,0

Použitá literatúra:

BALKÓCIOVÁ, Mária – ŠUŠOLIAKOVÁ, Katarína: Vývoj regionálnych knižníc v období rokov 1997 – 2004. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*, roč. 13, 2005, č. 4, s. 24-41.

ŠULAJOVÁ, Eva: Činnosť verejných knižníc v Bratislave. In: *ITlib. Informačné technológie a knižnice*, roč. 9, 2005, č. 3, s. 18-21.

KOPÁČIKOVÁ, Judita: Pozývame vás do Staromestskej knižnice v Bratislave. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*, roč. 14, 2006, č. 1, s. 5-9.

Prehľad činnosti bratislavských ľudových knižníc za rok 1997. Zost. A. Gratzzerová, E. Šulajová. – Bratislava : Mestská knižnica v Bratislave, 1998. – 9 s. + prílohy.

Prehľad činnosti bratislavských ľudových knižníc za rok 2000. Zost. A. Gratzzerová, E. Šulajová. – Bratislava : Mestská knižnica v Bratislave, 2001. – 11 s. + prílohy.

Prehľad činnosti bratislavských ľudových knižníc za rok 2005. Zost. E. Šulajová. – Bratislava : Mestská knižnica v Bratislave, 2006. – 13 s. + prílohy.

Interné materiály Mestskej knižnice v Bratislave.

(Pokračovanie v nasledujúcom čísle 3 B SAK)

Aspekty informačnej gramotnosti

PhDr. Pavol Rankov, PhD., Katedra knižničnej a informačnej vedy FiF UK Bratislava, (rankov@fphil.uniba.sk)

Pri charakterizovaní znalostnej ekonomiky (knowledge economy) sa často zdôrazňuje, že informácie nahrádzajú zdroje agrárnej a industriálnej spoločnosti, teda pôdu, suroviny, energie a kapitál. V skutočnosti však informácie nevznikajú samy od seba, ale je za nimi ľudský intelekt. Pôda, suroviny, energie a kapitál sú nahrádzané ľudským intelektom. Keď ľudský intelekt vstúpi do výrobného procesu, tak sa (na rozdiel od iných zdrojov) nespotrebuje, ale naopak, rozvíja sa, pretože nadobúda nové poznatky a skúsenosti, čím zvyšuje svoju hodnotu.

V tejto súvislosti sa hovorí o novom type pracovníka – znalostnom pracovníkovi (knowledge worker). Pojem údajne zaviedol Peter Drucker už r. 1959 (Taylor, 1998). Znalostní pracovníci sú odborníci, ktorí vytvárajú hodnotu zhromažďovaním, spracovávaním a/alebo aplikáciou informácií a znalostí. Prostredníctvom svojich analyticko-syntetických schopností premieňajú existujúce poznanie na nový obsah. Znalostní pracovníci sa nachádzajú vo všetkých odvetviach národného hospodárstva, pretože všetky sú informatizované.

Konkurentom znalostného pracovníka je (teoreticky) každý znalostný pracovník na sieti, ak práve vďaka tejto sieti disponuje analogickou kvalifikáciou, skúsenosťou a schopnosťami.

V skutočnosti však vedomosti znalostného pracovníka sú „tým efektívnejšie, čím sú špecializovanejšie“ (Drucker, 2004, s. 260). Mikrošpecialista, aby uspel na trhu práce, potrebuje stálu rekvalifikáciu. Vzdelávať mikrošpecialistov tradičnými metódami a v tradičných inštitúciách však nie je možné.

Tradičná predstava, že zmlada sa človek naučí (remeslu) a potom ho celý život vykonáva, v znalostnej spoločnosti neplatí. Ľudia sa učia celý život, ale aj tak sú nútení meniť profesiu, pretože tempo inovácií v spoločnosti je také vysoké, že profesie sa ustavične reštrukturalizujú.

V informačnej ére, ktorá sa vyznačuje reťazovými zmenami, kontinuálnym procesom transformácie a stratou stability, je nepretržité učenie sa spôsobom adaptácie, pretože formálne vzdelanie rýchlo zastaráva. Znalostná ekonomika nie je postavená na jednorazovej rekvalifikácii, ale na permanentnom vzdelávaní.

Vzhľadom na možnosti komunikačných technológií sa mení štruktúra vzdelávacích tokov. Učiteľ sa z prameňa znalostí stáva sprievodcom žiakov a študentov pri vyhľadávaní poznatkov. Zatiaľ čo v minulosti nabádali učitelia žiakov k samostatnej práci, v budúcnosti to bude učenie sa od iných študentov v skupine („spolu-štúdium“ namiesto samoštúdia). A naopak – zatiaľ čo v minulosti sa všetci žiaci museli učiť to isté, v budúcnosti budú študijné plány individualizované.

Súčasná informačná spoločnosť je etapou v rozvoji trhovej kapitalistickej spoločnosti. Už z toho vyplýva, že majetková nerovnosť patrí k jej podstate. V tejto spoločnosti takmer nič nie je zadarmo. Aj za informácie a informačno-komunikačné technológie treba platiť. Informačná nerovnosť je prirodzený stav spoločnosti, sociálnym problémom

mom sa stáva až v momente, keď na jednej strane škály prerastá do informačnej chudoby (information poor), keď sa otvára informačná priepasť (information gap). Informačná priepasť sa v priebehu storočí menila, rozdelenie vyplývalo spravidla z ekonomickej, triednej, stavovskej, rasovej, etnickej či rodovej príslušnosti.

V zásade je možné problematiku informačnej chudoby rozdeliť na dve relatívne samostatné témy. Prvou je informačná priepasť medzi informačne chudobnými a informačne bohatými krajinami, druhou je informačná priepasť vo vnútri krajín.

Štatistiky zverejnené v rámci Svetového summitu o informačnej spoločnosti v Tunise r. 2005 hovoria, že internet používali 3 % Afričanov, ale v priemere asi polovica obyvateľov krajín G8 (Japonsko, Francúzsko, Kanada, Nemecko, Taliansko, USA, Veľká Británia, ale aj Rusko, ktoré štatistiky G8 „kazi“). V 30 krajinách sveta bola penetrácia internetu nižšia ako 1 %, najmenej v Bangladéši, Kambodži, Laose (The Digital 2005). Aj v rámci Európskej únie existuje informačné rozdelenie. Roku 2004 používalo internet 80 % obyvateľov Švédska a Islandu, no necelých 25 % Grékov (Demunter, 2005).

V súčasnosti je informačná nerovnosť, nazývaná aj digitálne rozdelenie (digital divide), definovaná ako rozdiely v prístupe k informáciám, internetu a ostatným informačným technológiám, založené na rase, rode, mieste, ekonomickom statuse či psychických schopnostiach, a službám, ako aj rozdiely v zručnostiach, poznatkoch a schopnostiach, ako informácie, internet a ostatné informačné technológie využívať. Približne takto definuje digitálne rozdelenie American Library Association (Digital 2001).

Aj používatelia nových technológií potrebujú disponovať kompetenciami, ktoré sú základnou zložkou gramotnosti v tradičnom zmysle, pretože stále predovšetkým čítajú a produkujú texty (Zápotočná, 2004, s. 72 a 74). Na začiatku tretieho tisícročia na našej planéte bolo ešte stále negramotných 20,3 % dospelých, čiže 862 miliónov ľudí (Statistics 2005). Aj preto vyhlásila Organizácia spojených národov v spolupráci s UNESCO roky 2003 až 2012 za Desaťrocie gramotnosti (UN Literacy Decade).

Neschopnosť či nedostatočná schopnosť čítať s porozumením a zmysluplne písať totiž nepochybne výrazne limituje, ba obmedzuje schopnosť používať moderné informačné technológie. V polovici 90. rokov 20. storočia bolo funkčne negramotných 44 miliónov Američanov (asi štvrtina populácie) a problémy s čiastočnou funkčnou negramotnosťou malo ďalších 50 miliónov (Carvin, 2000). Takže polovica Američanov číta nanajvýš na úrovni 8. ročníka základnej školy. Zároveň však analýza ukázala, že väčšina webových stránok je napísaná na úrovni 10. ročníka a vyššej. Vzhľadom na trend prechodu sociálnych a zdravotníckych služieb na sieť to môže znamenať ich predraženie a sťaženie prístupu k nim. „Je iróniou, že v súvislosti s prechodom služieb štátu do online režimu môžu sa stať menej dostupnými práve pre podstatnú časť tých, ktorí ich potrebujú“ (Summers – Summers 2005).

Internet sa za poldruha desaťročia rozrástol do nepredstaviteľne veľkých rozmerov. Prehliadač Google r. 2005 hlásil, že indexuje vyše 8 miliárd webových sídiel (And how 2005). To je asi o pätinu viac, ako žilo v tom čase na našej planéte ľudí. Pritom r. 1993 to bolo iba 130 sídiel, r. 1996 ich počet stúpol na 230 000 a r. 2002 až na 1,4 miliardy (Makulová, 2005). S ďalším prechodom finančníctva, obchodu, zábavy, vedy či vzdelávania do internetu sa bude internet ďalej zaplňať a rozrastať.

Samotný počet dokumentov na sieti (dokumnetov) však má len malú vypovedaciu

hodnotu. Niektoré z týchto dokumentov obsahujú len niekoľko slov či obrázkov, zatiaľ čo iné v sebe skrývajú celé knižnice s obrovským množstvom plnotextových článkov či monografií, galérie obrazov, fotografií či rozsiahle videotéky. Spoločenským informačným problémom súčasnosti je neschopnosť vhodne využiť obrovské množstvo informácií. Tento problém sa prejavuje na každom stupni – od jednotlivcov cez komerčné, vzdelávacie či vedecké inštitúcie až po národnú či globálnu úroveň.

Informačnú a publikačnú explóziu neumožnil len rozvoj informačných a komunikačných technológií, ale samotná podstata informácie. Informácia je recyklovateľná a rozmnožiteľná, ani opakovaným použitím sa nevyčerpáva, ale naopak, môže byť prameňom na vytváranie nových informácií. Preto neustále vzniká veľa informácií, ktoré voči predchádzajúcim informáciám neobsahujú žiadne nové poznanie. Na tejto redundancii však nie je nič zlé. Bez nej by komunikácia nebola možná.

Podľa viacerých autorov problémom informačnej explózie je, že len niektoré informácie majú potenciál stať sa znalosťami a poznáním. Každý používateľ informácií však má iné potreby a požiadavky. Nie je možné rozdeliť informácie na dobré a zlé, na kvalitné a nekvalitné, ba ani len na originálne a redundantné. Hodnota informácie závisí od konkrétneho používateľa a situácie, v akej chce informáciu použiť. Namiesto celospoločenskej informačnej ekológie ako relatívne málo účinného apelu môžeme postaviť len informačnú hygienu jednotlivca. Práve preto je veľmi dôležitá informačná výchova, ktorá formuje informačne gramotných ľudí.

Pojem informačná gramotnosť (information literacy) použil ako prvý Paul Zurkowski r. 1974, a to v zmysle schopnosti využívať informačné zdroje pri práci (cit. podľa Bundy, 2000; Šušol – Hrdináková – Rankov, 2005, s. 86). Na pražskom medzinárodnom stretnutí odborníkov z oblasti informačnej gramotnosti sa deklarovalo, že „informačná gramotnosť zahŕňa poznanie vlastných informačných potrieb, schopnosť identifikovať, vyhľadať, hodnotiť, usporiadať a efektívne vytvárať, používať a odovzdávať informácie“ (Pražská deklarácia 2004). Túto definíciu by sme mohli ešte rozšíriť o schopnosť zaradiť novú informáciu do kontextu už existujúceho poznania jednotlivca (do kognitívnej štruktúry).

Naopak, schopnosť efektívne informáciu využiť už nesúvisí so samotnou informačnou gramotnosťou. V priebehu získavania a spracovania informácie sa totiž môže zmeniť životná, pracovná či študijná situácia jednotlivca, takže získanú informáciu už neuplatní, respektíve až v procese osvojenia si informácie môže zistiť, že takúto informáciu vlastne nepotrebuje. Vzhľadom na informačné preťaženie v súčasnosti je zároveň dôležitou súčasťou informačnej gramotnosti schopnosť formulovať rozsah informačnej potreby, teda o koľko informácií a na akej odbornej úrovni by sa mal usilovať.

Informačná gramotnosť patrí do kontextu ďalších gramotností. O. Zápotočná hovorí napríklad o kultúrnej, technologickej, multimediálnej, elektronickej gramotnosti ako „novej“ či „druhej“ gramotnosti (Zápotočná, 2004, s. 74). Strešnou úrovňou je civilizačná či kultúrna gramotnosť, ktorá zahŕňa zručnosti a schopnosti potrebné pre život v dnešnej spoločnosti, napríklad, vodičské schopnosti, ovládanie spotrebnej elektroniky, automatov, orientáciu v urbanistickom prostredí (letisko, metro, supermarket).

Informačná gramotnosť je širším pojmom ako technologická gramotnosť. Samotná technologická gramotnosť si viac než intelektuálne schopnosti vyžaduje rutinné a mechanické zručnosti (Šušol – Hrdináková – Rankov, 2005, s. 107). Informačná gra-

motnosť na rozdiel od počítačovej gramotnosti zlepšuje používateľove vyhľadávacie zručnosti (Carlson, 2003).

Pojem funkčná gramotnosť sa používa od 70. rokov 20. storočia na označenie schopnosti (resp. neschopnosti) aktívne využívať kompetencie vyplývajúce z gramotnosti (Zápotočná, 2004, s. 69). „Funkčnou gramotnosťou v informačnej spoločnosti je informačná gramotnosť“ (Dombrovská, 2002).

Informačná gramotnosť či negramotnosť sa týka celej informačnej spoločnosti, pretože je predpokladom plnohodnotného občianskeho i pracovného života.

„Informačná gramotnosť spolu s možnosťou prístupu k dôležitým informáciám a schopnosťou efektívne využívať informačné a komunikačné technológie hrá hlavnú úlohu v zmiernovaní rozdielov medzi štátmi aj jednotlivými ľuďmi a v podpore tolerancie a vzájomného porozumenia prostredníctvom komunikácie a využívania informácií v multikultúrnom a multilingválnom kontexte“ (Pražská deklarácia 2003). Pritom informačná gramotnosť je proces, ktorý sa týka všetkých. Nejde totiž o dichotómiu gramotnosť verus negramotnosť, ale o otázku miery v rámci spojitého kontinua.

Nikto nie je úplne a definitívne gramotný. Práve informačná gramotnosť totiž reaguje na vysoký stupeň inovatívnosti v informačnej spoločnosti, vyžaduje neustále prispôbovanie sa novým technológiám a komunikačným nástrojom.

Nepretržitá interakcia s informáciami sa stáva životným štýlom, ba až životnou situáciou a údelom človeka informačnej éry. Nielen trhová znalostná ekonomika potrebuje znalostných pracovníkov, ale aj liberálna spoločnosť potrebuje participujúcich občanov, ktorí sú informovaní a informácie vedú kriticky premieňať na poznatky. Práve na to je potrebná informačná gramotnosť.

Zoznam bibliografických odkazov

AND How Many Web Sites are There on the Internet? 2005. In tdc's WEB Site. [online] 2005. Dostupné v internete: <<http://www.tdc.ca/web.htm>>

BUNDY, Alan. 2000. Drowning in Information, Starved for Knowledge: Information Literacy, Not Technology, Is the Issue. In *Books and Bytes: technologies for the hybrid library*. 10th VALA Conference. [online] Melbourne 16-18 February 2000. Dostupné v internete: <<http://www.library.unisa.edu.au/about/papers/drowning.htm>>

CARLSON, Christopher N. 2003. Information Overload, Retrieval Strategies and Internet User Empowerment. In Haddon, Leslie, Eds. *Proceedings The Good, the Bad and the Irrelevant* (COST 269). 1(1), pp. 169-173, Helsinki. E-LIS. E-prints in Library and Information Science [online]. Dostupné v internete: <<http://eprints.rclis.org/archive/00002248/>>

CARVIN, Andy. 2000. Mind the Gap: The Digital Divide as the Civil Rights. In *MultiMedia Schools* [online]. January/February 2000. Dostupné v internete: <<http://www.infotoday.com/MMSchools/Jan00/carvin.htm>>

The DIGITAL Divide at a glance. 2005. In *World Summit on the Information Society*. 2005 [online]. Dostupné v internete: <<http://www.itu.int/wsis/tunis/newsroom/stats/>>

DOMBROVSKÁ, Michaela. 2002. Informační gramotnost: funkční gramotnost v informační společnosti. In *Konference INFORUM* [online]. Praha 22. 5. 2002. Dostupné v internete: <<http://www.inforum.cz/inforum2002/prednaska37.htm>>

DRUCKER, Peter F. 2004. *To nejdůležitější z Druckera v jednom svazku*. Praha : Management Press 2004, 300 s. ISBN 80-7261-066-X.

MAKULOVÁ, Soňa. 2005. *Hodnotenie webových stránok*. Ikaros [online]. 2005, č. 11 [cit. 2005-11-01]. Dostupné v internete: <<http://www.ikaros.cz/Clanek.asp?ID=200510013>>.

PRAŽSKÁ deklarace Směrem k informačně gramotné společnosti. Setkání odborníků 20-23. září 2003 v Praze) In *Národní knihovna. Knihovnická revue* [online]. 2004, roč. 15, č. 1, s. 19. Dostupné v internete: <<http://full.nkp.cz/nkkr/NKKR0401/0401019.html>>

STATISTICS Show Slow Progress Towards Universal Literacy. 2005. In *UNESCO Institute for Statistics* [online]. Updated: 2005-09-30 Dostupné v internete: <http://www.uis.unesco.org/ev.php?ID=5063_201&ID2=DO_TOPIC>

SUMMERS, Kathryn – SUMMERS, Michael. 2005. Reading and Navigational Strategies of Web Users with Lower Literacy Skills. In *ASIS&T Proceedings* [online]. Charlotte, Oct 2005. Dostupné v internete: <<http://www.asis.org/SIG/SIGUSE/awards.html>>

ŠUŠOL, Jaroslav – HRDINÁKOVÁ, Ľudmila – RANKOV, Pavol. 2005. *Informačné a komunikačné technológie vo vzdelávaní* [online]. Bratislava : Stimul, 2005. 152 s. ISBN 80-88982-97-9 Dostupné v internete: <<http://www.fphil.uniba.sk/iktv/IKTV.pdf>>

TAYLOR, Kit Sims. 1998. The Brief Reign of the Knowledge Worker: Information Technology and Technological Unemployment. In *International Conference on the Social Impact of Information Technologies* [online]. St. Louis, Oct 12-14, 1998. Dostupné v internete: <<http://online.bcc.ctc.edu/econ/kst/BriefReign/BRwebversion.htm>>

ZÁPOTOČNÁ, Oľga. 2004. *Kultúrna gramotnosť v sociálnopsychologických súvislostiach*. Bratislava : Album, 2004. 121 s. ISBN 80-968667-3-7.

Poznámka redakcie:

P. Rankov predniesol tento svoj príspevok na Seminári akademických knižníc v Žiline dňa 3. mája 2006. Podrobnejšie o priebehu seminára pozri v článku *Informačná gramotnosť a vzdelávacie aktivity akademických knižníc* autorky M. Sakalovej na s. 40.

Predstavuje sa vám Miestna knižnica Petržalka

PaedDr. Jozef Pavelka, riaditeľ MKP

**MIESTNA KNIŽNICA
PETRŽALKA**

Je isté, že Miestna knižnica Petržalka začala písať svoju históriu ešte v starej Petržalke ako obecná knižnica.

V roku 1972 sa začala výstavba Petržalky ako najväčšieho sídliska nielen na Slovensku, ale aj v strednej Európe. Už vtedy bolo jasné, že Petržalka sa skôr či neskôr stane piatym obvodom Bratislavy. Stalo sa tak v roku 1986 a ustanovujúce plénum ObNV Bratislava V, konané dňa 20. júna 1986, zriadilo podľa zákona o jednotnej sústave knižníc Obvodnú knižnicu Bratislava V.

Spoločenské premeny v roku 1989 a následný vývoj ovplyvnili i ďalšie smerovanie knižničnej sústavy v Petržalke. Knižnica pod názvom ObK Bratislava V vykonávala svoju činnosť až do 18. apríla 1991. V tento deň zastupiteľstvo miestnej časti Bratislava-Petržalka, na ktoré prešla zriaďovateľská funkcia, zmenilo názov knižnice na Miestna knižnica Petržalka.

Pochopiť vývoj MKP a dynamizáciu jej rozvoja pomôže niekoľko údajov. V roku 1990 knižnica evidovala 159 533 k. j., 228 281 výpožičiek a 12 151 čitateľov. Do jej organizačnej štruktúry patrili i knižnice Jarovce, Rusovce a Čunovo, ktoré sa v r. 1991, po novom územnom rozdelení Bratislavy, oddelení a stali sa samostatnými. Po ich oddelení bol stav KF 138 900 k. j. Knižnica mala 8 105 čitateľov, evidovala 261 800 výpožičiek a 76 615 návštevníkov. V tom čase v knižnici pracovalo 42 pracovníkov. To sú niektoré faktografické údaje.

Nechajme roky 1986 – 1989 a prejdime k obdobiu, ktoré nasledovalo po novembri 1989. V tých časoch petržalské ZŠ navštevovalo až 23 000 žiakov a vzdelanostný priemer obyvateľov Petržalky, tak ako i teraz, bol najvyšší na Slovensku. Bolo tu však aj nevybudované kultúrne zázemie a nedostatok možností na využívanie voľného času. Preto knižnica musela hľadať svoju koncepciu v systéme kultúrneho života v najväčšom satelite Slovenska. Uvedomovali sme si, že obyvateľ Petržalky nemôže byť len konzumentom, ale predovšetkým účastníkom a tvorcom kultúry.

Od roku 1990, po nástupe nového riaditeľa, si postupne všetci pracovníci čím ďalej, tým viac uvedomovali, osvojovali skutočnosť, že činnosť klasického knihovníka nebude trvale zabezpečovať úspešnosť knižničnej práce. Hľadali preto nové formy a metódy, ktoré smerovali von z knižnice k verejnosti, a knižnica bola ich organizátorom. Výsledkom toho bola aj skutočnosť, že tí pracovníci, ktorí sa zmeneným podmienkam a zvýšeným nárokom nevedeli, resp. nechceli prispôbiť, jednoducho odišli. A tak knižnica dnes pri pomerne vyšších nárokoch eviduje 31 kmeňových pracovníkov.

*Pohľad do knižničného interiéru detskej pobočky
na Furdekovej ul. č. 1*

centrálne pracovisko. Výsledkom je, že riaditeľstvo má inú adresu ako spracovanie knižničného fondu, resp. ako 10 našich pobočiek.

Z desiatich pracovísk, kde sa uskutočňujú výpožičné služby, knižnica má štyri pobočky zameriavajúce sa na detského čitateľa, štyri pobočky cielene orientované na dospelého čitateľa a jednu pobočku rodinného typu, v ktorej si knihu svojho záujmu nájdu deti i dospelí. Som hrdý na prácu týchto pobočiek. No našou skutočnou perlou, ktorú vyhľadávajú nielen obyvatelia Petržalky, ale i ostatní Bratislavčania, predovšetkým však študenti stredných a vysokých škôl, je pobočka s odbornou, cudzojazyčnou a umenovednou literatúrou.

Je pozoruhodné, že napriek týmto podmienkam dosahuje MKP také výsledky, ktoré ju

Miestna knižnica Petržalka pracuje v sťažených podmienkach. Jej pracoviská sú ako perly roztrúsené po celej Petržalke. Nedostatkom je nielen ich roztrúsenosť, ale i skutočnosť, že takmer všetky sú vo zvýšených suterénoch obytných domov. Prevažne kopírujú plochy štvorizbových bytov s málo presvetlenými priestormi.

Ďalším nedostatkom je skutočnosť, že knižnica nemá ani jeden vlastný priestor, nemá

zaradujú medzi najlepšie verejné knižnice v Bratislave. Za výsledkami práce sú ľudia, pracovníci knižnice, no o jej úspešnosti rozhodujú aj finančné prostriedky, ktoré každoročne pre MKP schvaľuje zastupiteľstvo mestskej časti Bratislava-Petržalka. Nechcem čitateľa unavovať číslami. Niektoré však pokladám za dôležité, pretože overujú pravdivosť predchádzajúcich tvrdení.

Pohľad do priestorov pobočky s odbornou a cudzojazyčnou literatúrou na Vavilovovej ul. č. 26

pracovníkov svedčia údaje týkajúce sa výpožičiek, návštevníkov, ale i vzdelávacích podujatí. Za roky 1995 – 2005 si čitatelia z regálov našich pobočiek vypožičali 5 645 704 kníh a ročný priemer výpožičiek bol 513 704. Knižnica v týchto rokoch zaevidovala 1 329 172 návštevníkov, t. j. 112 652 návštevníkov ročne. No a ešte jeden štatistický údaj. Za uvedené roky sa na našich pobočkách, podotýkam, že v stiesnených podmienkach, uskutočnilo 2 101 podujatí, čo v priemere ročne predstavuje 191 podujatí.

V systéme bratislavských knižníc je pýchou aj naše napredovanie v oblasti automatizácie knižničnej práce. O nej sme začali uvažovať v horizonte rokov 1995 – 1996 prieskumom knižničných softvérov. Rozhodli sme sa pre knižničný systém LIBRIS. O jeho výhodách, respektíve slabínach, pretože ho pozná pomerne široký okruh knihovníckej verejnosti, nebudem hovoriť. Je pravdou, že v tom období sa pre našu prácu javil ako najlepšie riešenie. Prvoradou úlohou jeho zavedenia po zakúpení potrebnej výpočtovej techniky v roku 1998 bolo riešenie problému retrospektívnej konverzie katalogizačných záznamov. Rozhodli sme sa, že prvoradé bude spätné spracovanie celého fondu a až potom sa zavedie automatizovaný výpožičný systém. Nebudem opisovať naše postupy a cesty retrokatalogizácie. Isté je, že ku konci roka 1999 sme mali spracované približne 90 % knižničného fondu, preto sme sa rozhodli, že od februára 2000 spustíme automatizáciu výpožičných služieb na našich dvoch najväčších pobočkách na Vavilovovej ulici. V priebehu tohto roka sme postupne zaviedli LIBRIS aj na ostatných ôsmich pobočkách. Tak sme boli jednou z mála verejných knižníc, ktoré v tom čase mali zautomatizované všetky služby a pracoviská. Následne sme na všetky pobočky zakúpili ďalšie počítače, ktoré slúžili čitateľom ako online katalógy. Tak sme fungovali až dovtedy, kým nenastali problémy ani nie tak so systémom LIBRIS, ako s jeho autorom a jediným servisným technikom. Preto vedenie knižnice, ale aj v súvislosti s úvahami o internetizácii, začalo premýšľať o zmene knižničného systému.

Uvádzal som, že po odčlenení Jaroviec, Rusoviec a Čunova v roku 1991 bol stav KF 138 900 k. j., knižnica evidovala 261 800 výpožičiek a 76 615 návštevníkov. V roku 1994 však bol už KF 171 203 k. j. a naďalej všetky základné ukazovatele rástli. Posúďte na súhrnných číslach. Knižničný fond v roku 2005 predstavuje 247 774 k. j., t. j. o 108 874 k. j. viac, nehovoriac o úbytkoch. Na nákup literatúry za roky 1995 – 2005 vynaložila MKP čiastku 15 234 790,- Sk, t. j. ročný priemer činil 1 384 980,- Sk. O nebyvalej aktivite našich

Na základe posúdenia ponúk knižničných softvérov začala knižnica rokovať s firmou LANIUS, s. r. o., z Táboru a dňa 6. septembra 2005 dohodla zavedenie knižničného systému CLAVIUS. Viedla nás k tomu skutočnosť, že konverzia dát bola zabezpečovaná takmer na 100 %, ako aj naše poznatky, ktoré sme získali pri návšteve Knižnice Jiřího Mahena v Brne.

Predpokladom zavedenia knižničného systému CLAVIUS bolo:

- získanie finančných prostriedkov od zriaďovateľa,
- internetizácia všetkých pracovísk,
- zabezpečenie nových počítačov s príslušenstvom.

Nie je mojím cieľom opisovať, resp. rozpisovať sa o priebehu implementácie KS CLAVIUS na všetky pracoviská knižnice. Je však skutočnosťou, že nový KS sme začali opätovne, tak ako pri KS LIBRIS, overovať dňa 9. novembra 2005 na dvoch pobočkách na Vavilovovej ulici a od polovice decembra máme všetky odborné knihovnícke činnosti v úplnosti automatizované v KS CLAVIUS. Pozorný a odborne zdatný čitateľ iste posúdi, že sa nám podaril husársky kúsok. Zmena v používaní KS CLAVIUS v porovnaní s KS LIBRIS bola zásadná a pozitívna v tom, že nastalo prepojenie všetkých pobočiek cez server, takže bola umožnená rýchla komunikácia prostredníctvom e-mailovej pošty medzi zúčastnenými stranami, ale i pracovníkmi. Na záver tejto oblasti sa chceme pochváliť tým, že už sme v KS CLAVIUS uskutočnili prvú revíziu KF v našej najväčšej pobočke a že bola rýchla a úspešná.

Na začiatku môjho príspevku som napísal, že už od roku 1990 si všetci pracovníci uvedomovali, že činnosť klasického knihovníka nebude trvale zabezpečovať úspešnosť knižničnej práce. Preto sa v podmienkach práce knižnice hľadali nové formy a metódy, ktoré smerovali von z knižnice a knižnica bola ich organizátorom. Vytvárali sa nové netradičné formy práce – vznikali nové tradície, na ktoré sme pyšní a hrdí. V tom roku bola po prvýkrát vyhlásená autorská literárna súťaž Petržalské súzvuky – spočiatku iba pre talentovaných žiakov ZŠ Petržalky, neskôr aj z celej Bratislavy, a to nielen pre žiakov základných škôl, ale aj pre dospelých. Súťaž sme v roku 1993 pomenovali po plodnom dramatikovi Ferkovi Urbánkovi, ktorý posledné roky svojho života prežil práve v Petržalke.

V roku 2006 je vyhlásený 17. ročník PS FU, ktorý sa po prvýkrát stáva ročníkom s celoslovenskou pôsobnosťou. Ťažko je vyčíslieť počet hodnotených prác od prvého do tohto ročníka. Možno však s istotou uviesť, že všetkých ročníkov spolu sa zúčastnilo 2 814 autorov a že do 17. ročníka PS FU je prihlásených 231 autorov z celého Slovenska, ktorí do súťaže zaslali 570 súťažných prác.

Roku 1997, teda ešte v čase, keď Petržalka bola plná škôl, vyhlásila knižnica súťaž školských časopisov pod názvom *Život našimi očami – novinári pre tretie tisícrocie*. Tradícia pretrváva. Vstupom do nového tisícročia sa zmenil názov súťaže na *Život našimi očami – novinári tretieho tisícročia*, ktorej ďalší ročník vyhodnotíme v júni tohto roka.

Nechcem, pre rozsiahlosť príspevku, vymenúvať všetky aktivity knižnice. Spomeniem však iba niektoré, ktoré boli, či sú alebo pretrvávajú. MKP stála pri zrode Záujmového združenia autorov slovenskej literatúry, dnes *Spolku umeleckej literatúry*. Na pôde knižnice vznikol literárny klub *Generácia*, ktorý doteraz v spolupráci s inými klubmi predstavuje literárne práce členov na Bibliotéke. Dlhé roky sa nám darila súťaž *Kráľ detských*

čitateľov a úspešné je aj každoročné podujatie Mikuláš v knižnici. Už som uviedol priemerný počet podujatí, ktoré uskutočnia naši pracovníci na pobočkách. Nedá mi však nespomenúť začiatky novej tradície, ktorej základ sme položili v roku 2005 a nesie názov *Prvýkrát do školy – Prvýkrát do knižnice*, pri ktorej sme pasovali prváčikov všetkých petržalských škôl za čitateľov. Okrem slávnostnej, priam rozprávkovej atmosféry sme našim prváčikom odovzdávali zadarmo čitateľské preukazy v presvedčení, že kladieme pevný základ ich čitateľskej budúcnosti, ale i pevný základ novej tradície, ktorá predstavuje ďalšie spojenie knižnice s čitateľom, ale i budúcnosťou.

Vážení čitateľa, aktivít, ktoré sú pre Miestnu knižnicu Petržalka vlastné, pre jej sťažené podmienky pozoruhodné, je iste veľmi veľa. Na niektoré som poukázal. Chcem však poukázať na inú pozoruhodnosť. Tou sú v našej knižnici ľudia. Ľudia, ktorým sa profesia knihovník nestala povolaním, ale poslaním. A ich chápanie práce je pretavené vo výsledkoch Miestnej knižnice Petržalka.

Vďaka im.

Zo života nečlenských knižníc

Jubilujúca knižnica v Moldave nad Bodvou

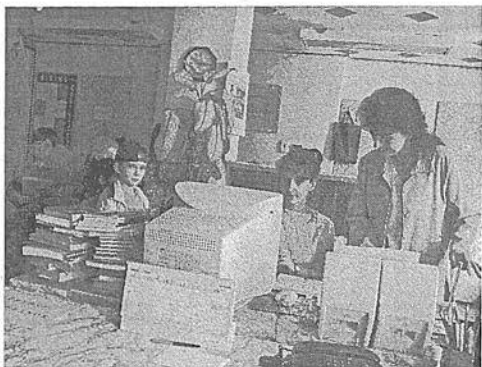
PhDr. Jana Amrichová, Verejná knižnica Jána Bocatia v Košiciach

Bolo to v jedno z piatkových popoludní, keď už mnohí myslia skôr na blížiaci sa víkend ako na prácu. Autobusová stanica bola plná cestovaniachtivých študentov, keď sme sa aj s kolegyňou vybrali na služobnú cestu. Tentokrát našim cieľom bola jubilujúca knižnica v Moldave nad Bodvou.

Primátor mesta Ing. Štefan Zachariáš v družnom rozhovore s knihovničkou Darinou Zsarnaiovou

V knižnici vládol ruch, aký býva pred každým významným podujatím. Pri vstupe vítali hostí knihovníčky, účinkujúci si ešte precvičovali svoje vystúpenia, nuž a televízny štáb mestskej televízie – ten bol všade. Na tento ruch mlčky hľadeli regály plné vyrovnaných kníh a časopisov. Úvod patril deťom zo základnej umeleckej školy. Odznali básničky, úryvky z kníh, v slovenčine i maďarčine (nachádzame sa v meste s národnostne zmiešaným obyvateľstvom). Tóny hudby len umocnili túto slávnostnú atmosféru. Medzi oficiálnymi

Automatizácia výpožičných služieb a spokojné knihovníčky

hostami nechýbal ani primátor mesta Ing. Štefan Zachariáš. Vo svojom prejave nevynechal ani svoju osobnú skúsenosť s knižnicou, ktorú navštevoval už ako malý chlapec. Zaspomínal si aj na vtedajšiu vedúcu knižnice pani Katarínu Bodnárovú, ktorá patrila k tým, čo formovali jeho vzťah ku knihe v 60. rokoch. Stretnutia sa zúčastnila spomínaná p. Bodnárová aj ďalší knihovníci, ktorí túto knižnicu viedli za obdobie jej existencie v priebehu 55 rokov. S pozvaním sa nezabudlo ani na dlhoročných čitateľov knižnice, riaditeľov a učiteľov škôl, s ktorými má knižnica dobrú spoluprácu.

Aká teda bola a je jubilujúca moldavská knižnica? Ak „kliknete“ na webovú stránku mesta Moldava nad Bodvou www.moldava.sk, nájdete tam v rámci informácií o kultúrnych organizáciách a inštitúciách aj takúto stručnú charakteristiku moldavskej knižnice:

Mestská knižnica – poskytuje komplexné knižničné a informačné služby a verejne prístupný internet (knižničný poriadok, prevádzkový poriadok). Vlastní 26 412 knižničných jednotiek v špecializovaných oddeleniach: detské, náučné pre dospelých a biblioinfocentrum. 29 titulov časopisov. Automatizované služby.

Priestory a vybavenie:

5 miestností o ploche 266 m², 70 kresiel, 3 PC – 1 pre verejnosť, 3 tlačiarne, TV, video, HIFI veža, digitálny fotoaparát

Sídlo: Školská 5, budova hotela Bodva, 045 01 Moldava nad Bodvou

Kontakt: 055 460 20 23, 0907513558, kniznica@moldava.sk

Zodpovedný: Terézia Damková – vedúca MsK

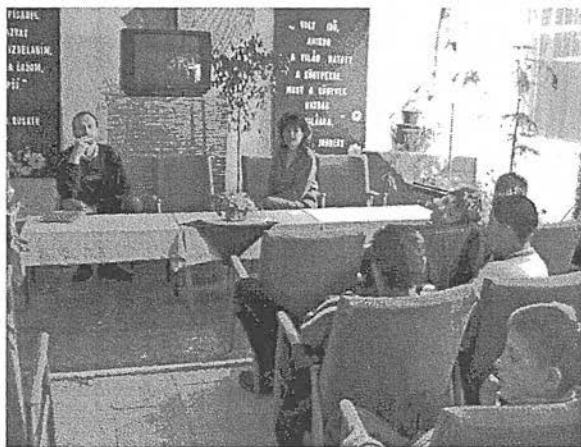
Judita Balázsová – knižničná pracovníčka a osvetárka pre maďarskú kultúru

Otváracie hodiny: Po – Pi 10:00 – 18:00, obed: 12:00 – 13:00

Čo sa skrýva za touto stručnou charakteristikou? Aj keď si knižnica uvádza ako dátum vzniku rok 1951, knihovníctvo má v tomto meste staršie korene. Prvá písomná zmienka o meste pochádza z roku 1255. Mesto postihla koncom 16. storočia veľká katastrofa, keď takmer celé mesto (okrem kamenného kostola) vyhorelo. Požiar neobišiel mesto ani v roku 1795 a oheň pohltil aj 5 000 zväzkovú knižnicu. Dnes knižnica pôsobí v meste, ktoré administratívne patrí do okresu Košice-okolie. Má takmer 10 000 obyvateľov, z ktorých sa polovica hlási k slovenskej a polovica k maďarskej národnosti. Táto skutočnosť ovplyvňuje a aj ovplyvňovala činnosť knižnice z hľadiska budovania knižničných fondov aj kultúrnych aktivít.

V roku 1951, keď bola založená, mala iba 504 zväzkov kníh a 42 zaregistrovaných čitateľov. Už v roku 1952 fond vzrástol sedemnásobne, predstavoval 3 500 kníh a počet čitateľov dosiahol číslo 250. V tom istom roku mala knižnica funkciu okresnej knižnice. Súviselo to so vznikom moldavského okresu. O desať rokov neskôr, v roku

1962, získala knižnica najvyššie knihovnícke ocenenie od vtedajšieho Ministerstva školstva a kultúry v Prahe – titul *Vzorná ľudová knižnica*. Vtedy mala knižnica už 9 557 zväzkov kníh a 968 čitateľov. Po územnej reorganizácii v roku 1965 bola opäť premenovaná na mestskú knižnicu a tak je tomu dodnes. V roku 1967 sa zároveň stala strediskovou knižnicou pre 10 knižníc moldavského obvodu¹. Od roku 1979 knižnica sídli v súčasných priestoroch hotela Bodva na poschodí. Rok 1984 predstavoval zenit v počte čitateľov aj knižničného fondu – 1 837 čitateľov a 31 516 zväzkov.

Beseda s knižným ilustrátorom Tomášom Čepekom so žiakmi ZŠ

Knižnica organizačne patrí do mestského kultúrneho strediska. Mestské kultúrne stredisko má v oblasti kultúry okresu Košice-okolie veľmi dobrý zvuk a svoj zástoj si tu našla aj knižnica. Prejavuje sa to v širokej palete organizovaných podujatí (napr. v roku 2005 to bolo 108 podujatí), o ktorých vám viac prezradí spomínaná webová stránka.

Netradičnú formu spolupráce predstavuje Rada učiteľov, ktorá funguje

pri Mestskej knižnici. Na jej pravidelnom zasadnutí sa stretáva vedúca knižnice s učiteľmi základných škôl, aby pripravili plán knižničných podujatí na príslušný školský rok

Knižnica intenzívne spolupracuje s kolegami a kultúrnymi nadáciami v Maďarsku. Výsledkom sú viaceré spoločné podujatia organizované v knižnici, ako aj dary v podobe literatúry v maďarskom jazyku. Takou bola napr. zásielka kníh z oblasti krásnej aj technickej literatúry, z ktorej časť sa „ušla“ i okolitým obciam.

Výpočtová technika prekročila prah knižnice v roku 2001. Bol zakúpený počítač a knižničný systém LIBRIS. Na jeseň v roku 2005 bola otvorená v centre mesta pobočka, ktorá slúži ako čítareň. Moldavčania tam majú k dispozícii internet, ktorý je poskytovaný čitateľom zdarma. Na tejto pobočke si iste nájdu svoje miesto počítače z úspešného projektu v európskych štrukturálnych fondoch Verejne prístupové body internetu, ktorého zadávateľom bo Košický samosprávny kraj.

Čo zaželať na záver jubilujúcej knižnici? Predovšetkým veľa čitateľov, pretože len tí robia knižnicu knižnicou. A to takých čitateľov, akých sme mali možnosť stretnúť na tomto slávnostnom podujatí. Pre nich je totiž čítanie nevyhnutnou duševnou potravou a ako sa vyjadrili, život bez knižnice a kníh si veru nevedia predstaviť.

¹ Funkcia strediskovej knižnice spočívala najmä v združení finančných prostriedkov a zabezpečení nákupu vrátane spracovania a zápisu pre pobočky v okolitých obciach.

Mestská knižnica v Ilave

Iveta Jankovychová, odborná referentka Mestskej knižnice v Ilave

Počiatky našej knižnice siahajú do roku 1919 – vznikla pod názvom Obecná bibliotéka. Samozrejme, predtým v meste existovali rôzne čitateľské spolky a intelektuálne združenia, ktoré v rámci svojich možností rozširovali medzi ľuďmi knihy a vznikajúce noviny a časopisy vydávané Okresným živnostenským spoločenstvom. V historických análoch mesta Ilava sa spomínajú mena Nathana Kohna a Mórica Schwarza, ktorí údajne pred 130 rokmi v meste založili tzv. prvú požičovňu kníh v Ilave.

Dom kultúry v Ilave – sídlo knižnice

pracoval ako lekár. V priebehu niekoľkých desaťročí miestna knižnica menila nielen svoju „tvár“, ale i svoje sídlo.

Dnes knižnica sídli v Dome kultúry, priamo v centre nášho mesta. Knižný fond tvorí 17 700 zväzkov kníh, z toho 3 000 kníh je detská literatúra, 8 500 je literatúra pre dospelých, 6 200 odborných kníh. Ročne kúpou pribudne do fondu asi 200 kusov kníh. Veríme, že časom sa budú

Beseda so spisovateľom P. Dvořákom

Mestská knižnica oživila svoju činnosť najmä po roku 1956. Už o dva roky neskôr ilavská (vtedy ešte okresná) knižnica obsadila 1. miesto na Slovensku v počte výpožičiek na jedného obyvateľa. Po roku 1960 plnila knižnica funkciu obvodnej bibliotéky, pričom do jej obvodu patrilo 25 obcí. Aj v tom čase sa knihovníci snažili pripútať záujem občanov rôznymi kultúrnymi akciami – medzi tie najúspešnejšie patrila beseda s filmovým predstaviteľom Jánošíka Františkom Kuchtom, ktorý v Ústave nápravných zariadení

pracoval ako lekár. V priebehu niekoľkých desaťročí miestna knižnica menila nielen svoju „tvár“, ale i svoje sídlo. Dnes knižnica sídli v Dome kultúry, priamo v centre nášho mesta. Knižný fond tvorí 17 700 zväzkov kníh, z toho 3 000 kníh je detská literatúra, 8 500 je literatúra pre dospelých, 6 200 odborných kníh. Ročne kúpou pribudne do fondu asi 200 kusov kníh. Veríme, že časom sa budú finančné možnosti zlepšovať a my budeme môcť zakúpiť väčšie množstvo kníh. Teraz evidujeme takmer 1 500 používateľov, z toho máme 300 detí do 14 rokov. Tak ako aj iné knižnice na Slovensku, aj my sme v dnešnej premedializovanej dobe zaznamenali mierny pokles počtu detských čitateľov, čo však nie je až také dramatické, ako sa často prezentuje. Ročne našu knižnicu navštívi priemerne 9 000 používateľov, poskytneme 17 000 faktografických a biblio-

Beseda a autogramiáda so spisovateľkou Gabrielou Futovou

grafických informácií. Za rok 2005 sa u nás uskutočnilo 19 vzdelávacích a kultúrno-spoločenských akcií, na ktorých sa zúčastnilo 500 detí základných škôl. Spolupracujeme s materskou školou, základnými školami, miestnou špeciálnou školou, ale aj so študentmi obchodnej akadémie. Najobľúbenejšie sú autorské stretnutia so známymi spisovateľmi. Veľmi vydarenou bola beseda s populárnou Gabrielou Futovou vo februári 2006, na ktorú prišlo v dopoludňajších hodinách 100 detí tretieho a štvrtého ročníka ZŠ. Pre ilavskú verejnosť (i cezpoľných) bolo nezapodnuteľným stretnutím s nemenej populárnym spisovateľom a historikom Pavlom Dvořákom v novembri 2005, ktoré sa stretlo s veľkým ohlasom. Aj tu sme sa presvedčili, že záujem o dobrú knihu bol a vždy bude. Naozaj veľmi ľudsky príjemným a poučným bolo stretnutie so spisovateľom doktorom Antonom Rákayom, ktorý nám laikom svojím rozprávaním priblížil prax lekára a následne spisovateľa. V plejáde týchto krásnych stretnutí mi nedá nespomenúť ešte autorov, ktorí našu knižnicu v minulosti navštívili, ako napr. Nora Baráthová, Rudolf Dobiáš, Milan Húževka. Pri príležitosti 200. výročia narodenia H. CH. Andersena sme vo vstupných priestoroch DK inštalovali veľmi peknú výstavu o jeho živote a tvorbe, ktorá po celý mesiac oslovovala nielen detských návštevníkov, ale i dospelých.

Pokúsme sa aspoň dnes hovoriť správne – v tomto duchu sa niesli u nás celý február všetky organizované literárne hodiny, na ktorých sme si pripomenuli Medzinárodný deň materinského jazyka (21. marca). Veľkým prínosom sú aprílové akcie určené deťom I. stupňa ZŠ, ktoré poriadame v spolupráci s OO Policajného zboru Ilava – *Správaj sa na ceste bezpečne*. Okrem toho každý mesiac prispievame aj do miestneho ilavského mesačníka. Naďalej však zmyslom našej činnosti ostáva práca s čitateľom a s knihou.

INFORMÁCIE

Verejná knižnica naozaj pre všetkých ✓

Napriek tomu, že sa Hornozemplínska knižnica vo Vranove ako prvá verejná regionálna knižnica na Slovensku zapojila do projektu KIS3G a vďaka SNK v Martine úspešne prešla na nový knižnično-informačný systém VIRTUA, napriek novým úlohám a povinnostiam prináležiacim tejto výraznej zmene v základných knihovníckych činnostiach, ani na chvíľu nepoľavila v organizovaní kultúrno-vzdelávacích podujatí v knižnici.

Okrem tých klasických, ktoré sa stali alfou a omegou pripravila v uplynulých mesiacoch tohto roka aj niečo navyše.

Začiatok roka patril prezentácii novej knihy Štefana Kasardu *Kvapka a more*. Kniha je určená detskému čitateľovi a pozvanie na prezentáciu prijala stovka detí základných škôl, ktorých útlá kniha poézie o riekach a riečkach, ale aj rozprávania spisovateľa, dramatika i rozhlasového dramaturga, nášho rodáka, upútalo i obohatilo.

Marec sme v knižnici otvorili popoludňajším literárnym štvrtkom a stretnutím *Pod lampášom* s témou *Moderný*

človek verus kniha. Pozvanie prijali dospelí, ale aj študenti. Voľná otvorená debata bola o knihách, čítaní i nečítaní, ale aj o postavení knižníc v minulosti a v súčasnosti.

Ďalší literárny štvrtok patril stretnutiu so ženami, pretože pozvanie na besedu v knižnici prijala autorka románov *Vôňa karameliek* a *Láska s tebou zatočí* Mária Hamzová. Prijemná atmosféra a poodhalenie tajomstva tejto málo známej autorky dýchalo nesmiernym čarom, ktoré roztočilo marec na plné obrátky. Dennodenne prichádzali tí najmenší škôlkari, žiaci aj študenti, nezamestnaní aj dôchodcovia, aby potvrdili, že marec je mesiacom kníh, a preto treba navštíviť knižnicu.

Ani sme sa nenazdali a posledný marcový týždeň nazvaný *Týždeň slovenských knižníc* bol za dverami. Odštartovali sme ho vyhlásením *Kráľa čitateľov* na oddelení pre deti. Desiatka SuperČitateľov si odniesla cenu v podobe knihy a spomienkovej záložky, ale len jediná dostala korunu a prevzala žezlo kráľovnej na tento rok. O tom, že čítať sa oplatí, naši najaktívnejší čitatelia presvedčili aj deti z MŠ a ZŠ. Prváčence zažili slávnostný, a najmä bezplatný zápis do knižnice a tešili sa čitateľskému preukazu. Odmenou pre všetkých bol bohatý program, na záver ktorého spievala Marianna Demčáková, účastníčka speváckej súťaže Slovensko hľadá SuperStar.

V nasledujúci deň sme pripravili pokračovanie besedy *Pod lampášom – Moderný človek verzus kniha* a podujatie sme spojili s anketou o čítaní.

Predovšetkým študentom vranovských gymnázií bolo určené stretnutie s poéziou. Pozvanie prijali Rudolf Čizmarík a Martin Vladik. Obaja hovorili o svojej láske k poézii i k životu, ale najviac o nových knihách, ktoré v posledných dňoch uzreli svetlo sveta – *Putovanie k Styxu* a *Básnik sudca*. Oddelenie špeciálnych služieb pripravilo v spolupráci s ÚPSVaR v našom Informačnom centre pre nezamestnaných konzultačné stretnutie *Hľadám si prácu*. V rámci neho pod dohľadom odborného lektora mali nezamestnaní možnosť vyhľadávať voľné pracovné miesta na internete a boli informovaní o spôsoboch a možnostiach získavania informácií týkajúcich sa trhu práce u nás a v zahraničí.

Ťahákom TSK pre staršiu vekovú kategóriu bola prezentácia ďalšej knihy Štefana Kasardu *Osamelosť náhodného chodca*. Pozvanie na prezentáciu prijal Ján Patarák, Štefan Jusko a Alexander Breiner a mnohí ďalší, ktorí ju uvítali do života a priali jej, aby našla svojich náročných čitateľov. Sprievodnými podujatiami bol internet za výhodné ceny aj odpustenie sankčných poplatkov za oneskorené vrátenie kníh.

Čerešničkou na torte bola rozprávková *Noc s Andersenom*, plná prekvapení, rozprávkových postavičiek a bohatého programu, do ktorého vstúpila grófká Bátorička v podaní riaditeľky Vlastivedného múzea v Hanušovciach. Tá deťom pútavo porozprávala o histórii nášho mesta a hradu Čičva, o tom, ako to vlastne s postavou Alžbety Báthorovej u nás bolo. Rozprávková noc plná zábavného programu, četovania a spacákových rozprávok pripravila miesto aj atmosféru.

Marec sa počas čarovnej noci prekotúľal do apríla a Vranov sa hneď nasledujúce dni stal mestom detskej knihy. *Dni detskej knihy*, ktoré každoročne organizuje BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti v Bratislave, sa totiž tohto roku uskutočnili práve vo Vranove. Privítali sme tvorcov detských kníh a pripravili krásne zážitky tým, ktorí sa do podujatia aktívne zapojili. Spoluorganizátormi sa stali všetky kultúrne organizácie v regióne, základné aj stredné školy, Mesto Vranov aj Hanušovce a v rámci projektu *Partnerstvo* podporila Dni detskej knihy aj Slovenská asociácia knižnic.

Dni detskej knihy 2006
Vranov nad Topľou

Svojou návštevou nás poctili autori detskej knihy, spisovatelia Ružena Anďalová, Ján Beňo, Štefan Kasarda, Ján Navrátil, Jozef Pavlovič, Ivan Szabó, Jana Šimulčíková, Ladislav Švihran, Jozef Žarnay, Július Balco, Gabriela Futová, Alžbeta Verešpejová, Peter Karpinský, Ján Uličiansky, ilustrátori Ľuboslav Pafo, Miroslav Regitko, riaditeľ BIBIANY Peter Čačko, Dušan Roll, Eva Ciferská, Mirjana Šišoláková, Gabriela Škorvánkova, Timotea Vráblová, Eva Hornišová.

nove nad Topľou. Za BIBIANU vystúpil riaditeľ Peter Čačko a generálny komisár Bienále ilustrácií Bratislava Dušan Roll.

Atmosféru umocnili členky divadelného krúžku predstavením *Pán múch*. Nasledovala prehliadka vysunutej expozície Vlastivedného múzea v priestoroch Hornozemplínskeho osvetového strediska. Večera a spoločenský večer boli príjemným zavŕšením prvého dňa. Druhý deň boli tvorcovia kníh prijatí v Obradnej sieni mesta a Dni detskej knihy boli riaditeľom BIBIANY slávnostne otvorené.

Posolstvo tohtoročných dní prečítala hviezdica Amálka a program, ktorý nasledoval, dodal podujatiu skvelú atmosféru. Prezident Slovenskej sekcie IBBY Ján Uličiansky, autor tohtoročného posolstva, dojatý konštatoval, že deti povedali všetko podstatné a dokázali, že rozumejú tomu, čo oni spisovatelia píšú. A to je to najdôležitejšie.

Autori detských kníh aj ilustrátori sa potom rozprchlí po školách v meste aj regióne,

aby sa stretli so svojimi čitateľmi, a v priestoroch knižnice začal odborný seminár, na ktorom sa zúčastnili nielen knihovníci, pracujúci s detským čitateľom, ale aj učitelia slovenského jazyka. S príspevkami vystúpila prof. PhDr. Zuzana Stanislavová, CSc., ktorá sa zamerala na súčasnosť slovenskej knihy pre deti a mládež a predstavila najnovšiu slovenskú tvorbu pre deti a mládež.

Podme spolu vstúpiť do knižky – takto nazvala svoj príspevok Mgr. Timotea Vráblová, PhD., z Ústavu slovenskej literatúry SAV, v ktorom sa zamyslela nad tým, ako je možné dnešné deti priviesť ku knihe a čítaniu a čo môžeme my dospelí pre to urobiť.

Z *rozprávky do rozprávky* nás previedla Mgr. Alžbeta Verešpejová z Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity.

Nad komiksom sa v príspevku nazvanom *Komiks, hodnota alebo gýč?* zamyslel Mgr. Peter Karpinský z Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity.

Do svedomia nám dospelým svojim príspevkom *Ak ide o deti, nehrajme sa na konkurenciu* vstúpila spisovateľka a knihovníčka v jednej osobe Mgr. Gabriela Futová z Knižnice P. O. Hviezdoslava v Prešove.

Niekoľkými informáciami o BIBIANE, medzinárodnom dome umenia v Bratislave, a IBBY, Mezinárodnej únii pre detskú knihu pri UNESCO, prispela pani Eva Ciferská.

Popoludní v rámci tvorivých dielni obohatil deti základnej umeleckej školy o svoje praktické skúsenosti výtvarník Mgr. art. Ľuboslav Pafo, vranovský rodák, ktorý pôsobí na VŠMU v Bratislave. Tvorivá dielňa s Timoteou Vráblovou bola o hre s knihou a deti boli nadšené. Popoludnie sa nieslo v znamení okrúhleho životného jubilea vranovského rodáka Petra Čačka. Pri tejto príležitosti knižnica pripravila a prezentovala bibliografiu jubilanta. Priateľské stretnutie účastníkov, organizátorov a predstaviteľov mesta pokračovalo do neskorých večerných hodín.

Tretí deň DDK sa tvorcovia detskej knihy stretli na pôde mesta Hanušovce nad Topfou, kde ich v žltom salóniku múzea privítal primátor mesta. Nasledoval kultúrny program a besedy v knižnici, na školách aj v samotnom múzeu.

Po skončení besied a prehliadke expozície Vlastivedného múzea sme *Dni detskej knihy 2006* slávnostne ukončili. Hostia odišli, ale spomienky na krásne prežité dni, v ktorých dominovala kniha pre deti a náš detský čitateľ, stále doznievajú v nás aj v tých, ktorí sa akcií počas bohatých dní zúčastnili.

Tohtoročné posolstvo DDK naši malí čitatelia parafrázovali: Podujatia v knižnici sú pre nás hviezdami, ktoré rozsvetujú tmú...

Čo viac treba dodať, len toľko, že práca v regionálnej verejnej knižnici má obrovský záber. Množstvo zaujímavých podujatí a nádherných stretnutí s knihou robí – tak ako my – každá verejná knižnica, ktorá sa snaží prispôbovať svojim používateľom, čo ju nesmierne posúva v kvalite ponúkaných služieb. Chce byť naozaj pre všetkých – od štvorročného dieťaťa po osemdesiatročného lekára. Používatelia našich knižníc majú nielen rôzny vek, ale taktiež rôzne požiadavky.

Naša práca nie je len o novom knižničnom systéme, ale aj o nádherných podujatiach, o zážitkoch, a najmä o vzťahoch. A tie sú v živote najdôležitejšie.

Mgr. Emília Antolíková – Bibiána Dilíková

✓ Ocenenie SAKAČIK putuje do Žilinskej knižnice

Týždeň slovenských knižníc sa otváral 27. marca 2006 v Žilinskej knižnici. Dôvodom bolo udelenie ceny Slovenskej asociácie knižníc za aktívny čin knižnice SAKAČIK 2005 – za snahu a úsilie knihovníkov a priateľov Žilinskej knižnice pri vybudovaní Literárneho parčíka.

„Ocenenie SAKAČIK nie je len ocenením nás, knihovníkov, ale aj čitateľov, priateľov a susedov Žilinskej knižnice, ktorí sa zasadili o vybudovanie Literárneho parčíka. Verí-

me, že toto miesto bude spájať všetkých, ktorí majú blízko k pekným knihám a myšlienkam," zdôraznila pri preberaní ocenenia Mgr. Katarína Šušoliová, riaditeľka Žilinskej knižnice.

Slovenská asociácia knižníc

udeľuje cenu

„SAKAČIK 2005“

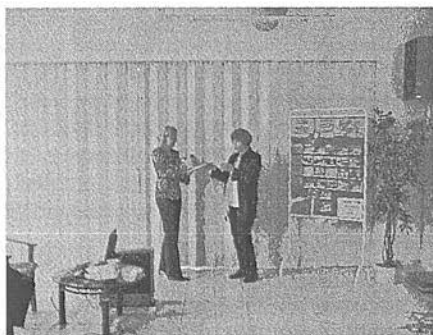
Žilinskej knižnici

za aktívnu činnosť
knižnice

Bratislava 27. marca 2006 foto: Jozef Gombos, predošlých

Z nedávnej histórie parčíka, alebo ako sme budovali parčík...

Myšlienka zriadiť malý parčík na Bernolákovej ulici v Žiline, skrášliť si svojpomocne prostredie, v ktorom žijeme, pracujeme, oddychujeme a trávimy voľný čas, sa zrodila v skupinke knihovníkov, čitateľov a priateľov Žilinskej knižnice i občanov z okolia tejto inštitúcie. Skupina občanov z myšlienky vytvorila projekt, ktorý predložila do 1. grantového kola programu Nadácie Ekopolis v spolupráci s ČSOB s výstižným názvom Priestory (Pri-Story) – miesta, ktoré spájajú ľudí, vo februári 2005. Projekt zriadenia parčíka našiel podporu i Žilinského samosprávneho kraja a Mesta Žilina.

Z preberania ocenenia „SAKAČIK 2005“

V Literárnom parčíku

Nosnou myšlienkou programu Priestory (Prie-Story) je nielen nabádať občanov k úprave verejného priestranstva k úžitku všetkých, podporovať ich účasť na projekcii, plánovaní a spoločnej úprave priestorov v blízkosti ich obydla, ale i vytvárať miesta, ktoré budú tvoriť svoj príbeh a spájať ľudí. Projekt, ktorý v tomto grantovom kole uspel ako jeden z piatich úspešných na celom Slovensku, sa začal realizovať v apríli 2005.

Projekt počas realizácie postupne prešiel cez fázu plánovania a pripomienkovania finálnej podoby parčíka budúcimi užívateľmi – čitateľmi, knihovníkmi i obyvateľmi okolia. Nový priestor vznikol v dialógu s verejnosťou, ktorá mohla svoje názory na budúci výzor a využitie parčíka vyjadriť na viacerých plánovacích stretnutiach alebo v ankete.

Výstavba parku sa začala na konci júna 2005 výkopmi pod parkové chodníky, pokračovala v lete svojpomocným, dobrovoľníckym osadením chodníkov a plochy pod letnou čítárňou. Mesto Žilina prostredníctvom správcu mestskej zelene zrealizovalo kultiváciu priestranstva a výsadbu zelene. Úprava priestranstva bola zavŕšená osadením lavičiek a mobilného sedenia.

Literárny parčík vznikol spoluprácou tímu nadšených pracovníkov knižnice a množstva dobrovoľníkov z radov čitateľov knižnice a občanov okolia. Na parčíku bolo odpracovaných viac ako 1 500 brigádnických hodín. Hlavným architektom parčíka bol dobrovoľník – študent Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre. Ruku k dielu priložili i študenti a učni odborných škôl a učilišť v meste Žilina, a nielen tí. Projekt zaujal i veľa súkromných firiem, ktorí pomohli, poradili, darovali...

Myšlienka vybudovania Literárneho parčíka ako miesta stretávania sa širokej komunity vytvorila na nevyužitom pozemku v správe Žilinskej knižnice priestor pre letnú čítareň pri knižnici, miesto prechádzok, literárnych besied pre deti i dospelých, miesto príjemného pobudnutia v kultúrnom prostredí pre širokú verejnosť.

Jana Eliašová, Žilinská knižnica

O dvoch knihovníckych akciách

• Osobnosť knižnično-informačného pracovníka v znalostnej spoločnosti (Zo 6. ročníka odborného seminára)

Psychologické aspekty v práci knihovníka, jeho spoločenské postavenie a imidž, osobnosť a znalostný manažment i ďalšie súvisiace témy boli prezentované na 6. ročníku odborného seminára *Osobnosť knižnično-informačného pracovníka v znalostnej spoločnosti*, ktorý sa konal 31. marca t. r. v Štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici. Seminár tak tematicky nadviazal na predchádzajúci ročník, v ktorom boli hlavnými témami marketing a public relations v knižniciach.

Osobnostné danosti a predpoklady tvoria základ pre zvládnutie náročných úloh, ktoré knihovník v súčasnosti na seba preberá. Riadiť seba však neznamená prerobiť seba samého. O tom, ako spoznať seba, svoje silné stránky a svoj prirodzený spôsob práce a toto rozvíjať, informovala prítomných **Ing. Mária Seková, PhD.**, z Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Mottom jej príspevku bolo: „*Žiadny človek neprichádza na svet hotový, v definitívne vykryštalizovanej podobe. Vo svojom živote – nech je akýkoľvek – sa potom neustále rozvíja, nepretržite dotvára vlastnú osobnosť.*“ Riadiť samého seba patrí k najzložitejším problémom osobného a pracovného života. Príspevok sa zameriaval na sebariadenie ako významný a rozhodujúci proces, ktorý determinuje kvalitu života jednotlivcov i spoločnosti. Odpovedal na otázky typu: V čom spočíva spôsobilosť, kompetentnosť človeka úspešne vykonávať danú prácu? Sú požiadavky na spôsobilosť statického charakteru, alebo podliehajú zmenám? Ako sa môže zamestnanec prichiniť o zvyšovanie svojej spôsobilosti na prácu a do akej miery sa na tom môže podieľať zamestnávateľ a čo by ich k tomu mohlo motivovať?

Tieto otázky úzko súvisia s profesijným rozvojom zamestnancov. Zamestnávateľia by si mali uvedomiť, že ľudia sú najdôležitejším zdrojom schopným aktivovať a efektívne využívať všetky ostatné zdroje organizácie (materiálové, finančné i informačné) a že za využívanie svojho ľudského kapitálu očakávajú aj prijateľný výnos. Pod týmto výnosom už nechápu iba mzdu za prácu, ale aj ostatné podmienky v organizácii, ktoré im zabezpečia očakávanú kvalitu života a „kapitalizáciu“ svojho ľudského kapitálu prostredníctvom investícií zamestnávateľa. Jednou z foriem týchto investícií sú investície do vzdelávania a odborného rozvoja zamestnancov.

Riadenie samého seba patrí medzi najťažšie úlohy nášho osobného i pracovného života. Začína v *sebaakceptovaní*, čím si vytvoríme priestor na *sebauplatnenie*, ktoré v sebe zahŕňa stanovovanie vlastných osobných i pracovných cieľov a postupnosti krokov na ich dosiahnutie (*sebaoplánovanie*). V procese *sebaorganizovania* už potom ide o realizáciu, implementovanie plánu v každodennom živote, pretváranie našich cieľov a plánov na konkrétne výsledky. Prostredníctvom *sebakontroly* získame racionálnu reflexiu a hodnotenie vlastnej činnosti, posúdenie správnosti a realnosti cieľov (*sebaoplánovania*) a miery naplnenia cieľov a plánov (*sebaorganizovania*). Súčasťou je *sebarozvoj* (*sebavzdelávanie*), ktoré je rozvojovou funkciou sebariadenia a je zameraný na aktivity smerujúce k rastu a zvyšovaniu spôsobilosti vlastnej osobnosti.

PhDr. Marián Kika z Ekonomickej fakulty UMB v Banskej Bystrici sa v prednáške na tému *Psychologické aspekty v práci knižnično-informačného pracovníka* zamerail na skutočnosť, že poskytovanie odbornej knižnično-informačnej služby má popri aspektoch ekonomických, technických i právnych aj aspekty sociálne a psychologické, keďže podstatou tejto služby je sociálna interakcia. Táto začína priamym/osobným alebo nepriamym, napr. technickými prostriedkami sprostredkovaným stykom medzi pracovníkmi knižnice a používateľmi. Pri takomto pohľade na službu sa stávajú pojmy ako osobnosť, osobnostné vlastnosti, temperament, motivačný profil, percepcia, empatia, interakcia, komunikácia, ale aj neistota, obavy, spolupracujúce či konfliktné správanie, emocionálna náročnosť, stres a pod. zvlášť aktuálne a poskytovanie knižnično-informačnej služby dostáva špecifický ľudský rozmer.

Kontakt s používateľom predpokladá v pomerne krátkom čase vzájomne sa priblížiť a „nájsť spoločnú reč“. Tu podľa prednášateľa z psychologického hľadiska nastáva zložitá situácia, pretože ide o stretnutie dvoch, prakticky vždy nerovnocenných partnerov. Pracovník knižnice je v každom prípade vo výhode, pretože je na „svojom území“ a v „domacom prostredí“, oproti používateľovi disponuje mnohonásobne väčším množstvom poznatkov, informácií, ale aj možností i skúseností. Navyše knižničný a

výpožičný poriadok používateľovi jednoznačne vymedzuje, čo môže a čo nie, a tak je v konečnom dôsledku používateľ v istom slova zmysle od knižnice závislý. To však môže u používateľa vyvolať pocit nerovnocenného sociálneho postavenia a pozície, ktorá môže negatívne ovplyvňovať vnímanie, prežívanie a celý ďalší vývoj sociálnej situácie, preto je dôležité, aby sa medzi obidvoma partnermi budovali a udržiavali rovnocenné sociálne pozície, k čomu napomáhajú také vlastnosti/zručnosti, ako je empatia, umenie komunikovať, riešiť konfliktné situácie a pod. Prednášateľ o. i. zdôraznil, že medzi pozitívne psychologické aspekty knižnično-informačnej práce treba zaradiť to, že ide o prácu zaujímavú, intelektuálne podnetnú, tvorivú, pri ktorej sám pracovník odborne i sociálne rastie, stretá sa s rôznymi typmi ľudí a má príležitosť pre sociálny kontakt s prevažne inteligentnými, slušnými ľuďmi, má veľkú príležitosť pomáhať, urobiť dobre druhým a získať pocit užitočnosti. Na záver však konštatoval, že psychologické aspekty predstavujú doposiaľ trochu zanedbávanú a pritom veľmi dôležitú súčasť tejto práce. Ide o takú súčasť, ktorá veľmi intenzívne ovplyvňuje kvalitu práce knihovníka a tým aj kvalitu práce celej knižnice.

V prednáške *Znalostný manažment a jeho miesto v súčasnej etape rozvoja spoločnosti postavenej na vedomostiach* Ing. Dagmar Kokavcová, PhD., z Katedry ekonomiky a manažmentu podniku EU UMB v Banskej Bystrici prítomných viedla do zatiaľ nového sveta súčasného manažmentu – manažmentu znalostí (vedomostí). Definovala jeho obsah, podstatu a význam pre riadenie organizácií v súčasnosti. Poukázala na to, že podľa odborníkov ďalší ekonomický rast nie je možné zabezpečovať neustále rastúcim množstvom ľudských zdrojov. Musí dôjsť k zmene v produktivite každého jednotlivca – k zmene na znalostného pracovníka. To znamená, že pre každý podnik zostanú jedinou konkurenčnou výhodou ľudia, ktorí budú disponovať znalosťami a budú ich vedieť využívať. Upozornila aj na to, že dnes sa stáva skutočnosťou, že ostatné jeho formy kapitálu – technológie, peniaze, pôda – sa dostávajú do výraznej závislosti a podriadenosti znalostného kapitálu. Ľudský kapitál ako nositeľ znalostí sa stáva najdôležitejším výrobným prostriedkom súčasnosti zabezpečujúcim firmám konkurenčnú výhodu.

Po prednáškach úvodného bloku nasledovala prezentácia firiem, ktoré sponzorovali podujatie.

Po obednejšej prestávke usporiadateľa dali priestor zástupcom Centra VTI SR **PhDr. Márii Žitňanskej** a **PhDr. Daniele Birovej**, ktoré vylosovali víťazov súťaže vyhlásenej pri príležitosti piateho výročia založenia časopisu *ITlib. Informačné technológie a knižnice* a odovzdali im hodnotné ceny (o. i. aj predplatné časopisu na rok 2006 od Centra VTI SR). Čitateľská súťaž s názvom **5 (k)rokov k víťazstvu** bola súčasťou špeciálneho narodeninového čísla časopisu. Súťaž spočívala v kompletnom vyplnení prvej slovenskej knižnickej krížovky, v správnom vylúštení jej tajníčky a v zodpovedaní štyroch otázok tematicky vzťahovaných s časopisom. Vyhodnotenie súťaže s malou fotogalériou je k dispozícii na http://www.cvtisr.sk/itlib/itlib061/sutaz_vysl.htm.

Nasledujúce vystúpenie prítomných príjemne prekvapilo. Prednášku s názvom *Schopnosť komunikácie* viedol **Jan Přeučil**, mimoriadny profesor (Akadémia umení Banská Bystrica). Veľmi pútavým spôsobom predviedol silu slova a správnej komunikácie.

Blok „knihovnických“ prednášok začal už tradične výbornou prednáškou **PhDr. Štefania Petercovej** zo Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach, v ktorej si na úvod polo-

žila niekoľko otázok: Robíme dosť preto, aby sme zvýšili našu prestíž? Prezentujeme dostatočne našu profesiu? Sme dosť sebavedomí a hrdí na svoje povolanie? Vieme, ako nás vníma verejnosť, naše nadriadené orgány? Skonštatovala, že spoločenská prestíž knihovníka a informačného pracovníka nie je primeraná práci, ktorú vykonáva, súčasne však vyzvala zamyslieť sa nad príčinami tohto stavu, a čo je dôležitejšie – hľadať kroky na pozdvihnutie jeho postavenia v spoločnosti. Týmto zadefinovala spoločnú úlohu nielen pre Slovenskú národnú knižnicu, SSK, SAK, ale aj pre celú knihovnícku komunitu.

Úspech – to je zodpovednosť, iniciatíva, kreativita. Ak správne a pohotovo zareagujeme na požiadavky a potreby súčasnosti a blízkej budúcnosti, máme nádej na úspech. Návod na úspešné pretrvanie knihovníckej profesie zhrnula PhDr. Š. Petercová takto: o budúcnosť knihovníckej profesie sa nemusíme obávať, ak sa budeme neustále vzdelávať, rýchlo preberať nové trendy, fundovane pracovať s informáciami a poskytovať kvalitné služby. Zároveň to musíme vedieť predať. Uvedomiť si musíme predovšetkým to, že pozitívny imidž si musíme zaslúžiť, trvá dlho, kým ho získame, a naopak, môžeme ho veľmi rýchlo stratiť. Štrnásť bodov, do ktorých boli zhrnuté príčiny neúspechu, síce vyzeralo hrozivo, ale vzápätí si prítomní vypočuli konkrétne návrhy, ako zlepšiť spoločenské postavenie knihovníckeho stavu i samotných knižničných a informačných pracovníkov. Na záver predniesla zásady, dodržiavaním ktorých si môžu knihovníci budovať priaznivý imidž.

Mgr. Daniela Džuganová z Univerzitnej knižnice UPJŠ v Košiciach sa venovala akademickej knižnici a jej miestu v informačnej spoločnosti, keďže sa vďaka počítačovým a komunikačným technológiám stáva významným a neoddeliteľným miestom prístupovania, spoločnej tvorby a využívania, ako aj navigácie k rôznym informačným zdrojom. Akademická knižnica vždy okrem základných informačných služieb poskytovala i niektoré špecializované služby (podpora úzko špecializovaných pracovísk, nových foriem vzdelávania, informácie o podnikaní, európskej integrácii a pod.). Zdalo by sa, že ide o úplne klasický model knižnice. V kompetencii akademickej knižnice je však informačné zabezpečenie vedy, výskumu a vzdelania. A práve to sú atribúty, ktoré sa stávajú kľúčovými oblasťami pri vytváraní znalostnej spoločnosti. Preto si prednášateľka položila niekoľko otázok, na ktoré sa snažila zodpovedať: Vedia sa súčasní knižnično-informační pracovníci vyrovnáť s touto svojou úlohou? Ako sú pripravení ju zvládnuť? Majú požadované schopnosti a zručnosti? Vedia ich adekvátne využiť? Akceptuje toto ich nové postavenie okolie? Spoločnosť?

V tejto súvislosti sa čoraz výraznejšie dostáva do popredia otázka informačnej výchovy, čo je nielen úloha pre pedagógov, ale aj pre knižnično-informačných pracovníkov. Doteraz výchova našich používateľov fungovala viac-menej na báze inštruktáží a odborných konzultácií. Táto forma by sa postupne mala stať doplnkovou a mala by nadväzovať na systematickú informačnú výchovu. No tak ako na jednej strane existuje v knižnici reálna nutnosť „učenia“ (výchovy) používateľa, na strane druhej logicky vystupuje pred knižnicu ako organizáciu do popredia problém vlastného „učenia sa“, permanentného získavania znalostí. Medzi konkrétne znaky učiacej sa organizácie je možné zaradiť spoločnú víziu, ktorú akceptujú všetci zamestnanci knižnice, tímovú prácu a tímové učenie sa, osobné zdokonaľovanie každého jednotlivca tak, aby sa vytvoril model, v ktorom dôležitú úlohu zohráva snaha získavať potrebné informácie, potreba samostatne sa rozhodovať, neustále sledovať výsledky týchto rozhodnutí a učiť sa zo skúseností.

V závere svojho vystúpenia Mgr. D. Džuganová upriamila pozornosť prítomných na eurosmericu *Sprievodca znalosťami a zručnosťami európskych odborných pracovníkov v odbore knižníckych a informačných služieb*. Jej hlavným cieľom bolo vytvoriť register európskych „kompetencií“ (odborných znalostí a zručností) pracovníkov v oblasti knižníckych a informačných služieb.

Poslednú prednášku *Špecifiká manažmentu knižnično-informačnej inštitúcie* predniesla **PhDr. Oľga Lauková** (ŠVK Banská Bystrica). Vo svojom vystúpení poukázala na to, čo je hlavnou úlohou manažmentu, aké má mať vlastnosti a schopnosti, aby dosiahol požadovaný cieľ. Upozornila na súčasné trendy a osvedčené formy riadenia, vyzdvihla úlohu sebaaprezentácie. Prednášku ukončila zaujímavou ukážkou sebaaprezentácie pracovníkov jednotlivých úsekov knižnice.

Namiesto záveru si dovoľím uviesť citát, ktorým končilo vystúpenie Mgr. Daniely Džuganovej: „*Dúfam, že informační pracovníci budú natoľko agresívni a strategicky orientovaní, že v manažmente znalostí zohrajú jednu z hlavných úloh*“ (Thomas H. Davenport).

● **Konfliktné situácie pri práci s čitateľom a ich riešenie** (Sociálno-psychologický výcvik)

V poslednom období sa aj v knižniciach začínajú objavovať vzdelávacie podujatia zamerané na praktický výcvik v oblasti komunikácie a práce s čitateľom. Sú to stretnutia, kde zúčastnení (malá skupina – do 15 účastníkov) sa cielene oboznamujú so sociálno-psychologickými aspektmi knižnično-informačnej práce. Príkladom takéhoto stretnutia môže byť psychologický výcvik, ktorý zorganizovala vo februári t. r. Bratislavská pobočka Spolku slovenských knihovníkov v Univerzitnej knižnici v Bratislave pod názvom Konfliktné situácie pri práci s čitateľom a ich riešenie.

Na úvod mal každý účastník možnosť spoznať seba samého, svoje danosti, možnosti a schopnosti. Prostredníctvom testu osobnosti zistil, či má sklon k agresivite, nervozite, či je introvert alebo naopak extrovert, do akej miery ho charakterizuje družnosť a pod.

Potom prišiel rad na chvíľu teórie, kde sme sa dozvedeli veľa užitočných informácií o konfliktoch, čo ich vyvoláva, najčastejšie príčiny vzniku, ako im predchádzať, a najmä to, ako ich riešiť. Znovu sme mali možnosť vyplniť test – tentokrát s názvom *Dotazník spôsobov riešenia konfliktov*. Po jeho vyplnení sme sa dozvedeli, ako reagujeme v prípade, že sme nútení riešiť problém: presadzujeme svoj názor za každú cenu, snažíme sa vyjednávať, uprednostňujeme kompromis, alebo sa problému radšej vyhneme, ustúpime, či sa prispôbime?

Teória konfliktov vás poučí, že najčastejšou príčinou ich vzniku je zlá komunikácia a chyby pri počúvaní. V tejto súvislosti sa dozviete 10 najčastejších chýb pri komunikácii a naučia vás, ako sebaopozorovaním zistiť svoje chyby pri počúvaní toho druhého.

Záver výcviku bol vyhradený ôsmim základným zručnostiam pri riešení konfliktných situácií.

Moja osobná skúsenosť z absolvovania takéhoto výcviku ma vedie k nasledujúcemu záveru: Nepodceňujeme sociálno-psychologické aspekty nášho povolania! Teória a prax riešenia a predchádzania konfliktom, projekčné techniky, zvládanie konflikt-

ných situácií, umenie asertivity či komunikačné zručnosti, poznanie osobnosti sú základom nielen práce s čitateľom a používateľom, ale aj tvorivej a zdravej atmosféry v knižnici a v konečnom dôsledku i v osobnom živote.

Poznať samého seba a využiť to, čo je v nás na prospech ostatných, je predsa naším poslaním. Preto psychologický výcvik by mal absolvovať každý pracovník knižnice.

PhDr. Daniela Bírová (birova@cvtisr.sk), Centrum VTI SR

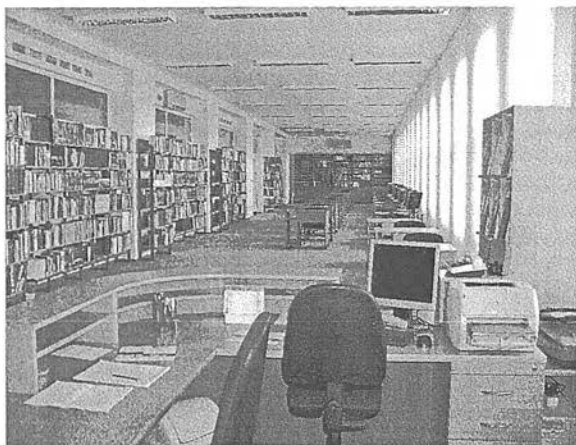
Ústredná knižnica SAV v novom

V septembri 2005 zatvorila Ústredná knižnica SAV svoje knižničné služby pre rekonštrukciu priestorov na Klemensovej ulici 19. Ten, kto navštevoval knižnicu a poznal podmienky, v ktorých fungovala dlhé desaťročia, pochopil, že tento krok bol nevyhnutný. Priestory pre čitateľov, pracovníkov, ako aj knižničný sklad v suteréne budovy boli už dlhšie nevyhovujúce, nehovoriac o zlom stave rôznych rozvodov. Treba pripomenúť, že budova, v ktorej sa o. i. nachádza aj Ústredná knižnica SAV, je národnou kultúrnou pamiatkou z roku 1921 a nikdy neprešla komplexnou rekonštrukciou, iba čiastkovými opravami.

V živote knižnice znamenala rekonštrukcia po vyše polstoročí výraznú zmenu, ktorá zasiahla do činnosti všetkých oddelení umiestnených na Klemensovej ulici i na detašovanom pracovisku v areáli SAV na Patrónke. Okrem pracovníkov, katalógov, dokumentácie, počítačov i zariadenia pracovni sa premiestňovali a sťahovali aj fondy zo skladu, ktorý sa tiež opravoval. „Pohyb“ ľudí i kníh si vyžiadal prácu knižnice v obmedzenom režime a v súvislosti s prechodom na nový systém VIRTUA aj mesiace štúdia, príprav na konverziu záznamov a oboznamovania sa s týmto systémom, skúšky spôsobilosti práce so systémom a pod. Samozrejme, k tomu treba pripočítať ešte všetky práce súvisiace priamo s rekonštrukciou, ktoré bolo treba riešiť „za pochodu“, vrátane výbe-

ru podlahových krytín, dlaždíc, regálov, žalúzií, dverí, šatní pre pracovníkov... Nemálo energie si vyžiadalo i dočasné zariadenie interiéru pôvodným nábytkom.

Mesiace doslova preleteli a na Klemensovej sa rysovali zásadné zmeny: zmizli pracovne, tzv. horné sklady, všeobecná a internetová študovňa na medziposchodí, vchod do knižnice sa debarierizoval. Zlepšili sa podmienky aj pre pracovníkov a v bývalej študovni na

Pohľad do všeobecnej študovne s internetom

Príhovor predsedu SAV Š. Lubyho pri príležitosti slávnostného otvorenia zrekonštruovaných priestorov ÚK SAV

jilo s online katalógmi a xeroxom, medziknižničnými výpožičnými a rešeršnými službami. Objednávanie tlačených dokumentov – monografií a viazaných ročníkov periodík – si zaregistrovaný čitateľ knižnice môže zabezpečiť aj zo vzdialeného miesta prostredníctvom domovskej stránky knižnice (<http://www.uk.sav.sk>), kde okrem online katalógu kníh a periodík nájde aj naskenovaný listkový katalóg kníh a periodík, ako aj ďalšie informácie o knižničných službách (monografie nájde aj na www.kis3g.sk).

V nových podmienkach sa predĺžil výpožičný čas na Klemensovej ulici a knižnica je čitateľom prístupná v pracovné dni denne od 8. – 19. hod. Oddelenie periodík zostalo zatiaľ umiestnené na Patrónke a je prístupné od 8. – 16. hod. (Pôvodný zámer sprístupniť bežný ročník periodík v rámci všeobecnej študovne sa ešte nepodarilo uskutočniť. Po obnovení prevádzky na Klemensovej ulici čakalo na Patrónku maľovanie a ďalšie sťahovanie a definitívne usporiadanie oddelenia dopĺňovania a spracovania fondov.)

Po polročných rekonštrukčných prácach sa konečne splnil sen pracovníkov knižnice (aj ich predchodcov), ako aj čitateľov. Nové priestory Ústrednej knižnice SAV slávnostne otvoril dňa 16. marca 2006 predseda SAV Štefan Luby a prví návštevníci prešli prah knižnice 20. marca 2006. Tohtoročný marec znamenal v živote knižnice skutočne veľký zlom a zásadný krok vpred.

PhDr. Ľudmila Čelková

Informačná gramotnosť a vzdelávacie aktivity akademických knižníc

Informačné vzdelávanie, resp. informačná gramotnosť (IG) ako systém prípravy a vzdelávania používateľov pri získavaní a využívaní poznatkov a ich aplikácii vo vlastnom tvorivom procese boli hlavnou témou Seminára akademických knižníc, ktorý sa konal v Žiline 3. mája 2006 na Žilinskej univerzite.

Systém informačnej prípravy používateľa vyžaduje koncepčný prístup, dostatočné

programové vymedzenie a jeho konkrétnu aplikáciu na rôznych inštitucionálnych vzdelávacích stupňoch, osobitne v súvislosti s úrovňou súčasného spoločenského rozvoja.

Výsledky *Prieskumu informačnej gramotnosti v akademických knižniciach* z februára 2006 prezentovala PhDr. H. Pangrácová. Dotazníkového prieskumu sa zo všetkých oslovených akademických knižníc (ďalej AK) na Slovensku zúčastnilo 18. Získané poznatky vypovedajú o rôznej úrovni informačnej prípravy na jednotlivých vysokých školách a jednoznačne potvrdzujú akútnu potrebu *vypracovania štandardov, terminológie a metodiky v oblasti informačnej výchovy pre všetky stupne vzdelávania*.

Štúdium na vysokej škole neposkytuje študentom dostatočný priestor na získanie informačnej gramotnosti, od ktorej priamo závisí úspešné a kvalitné vzdelávanie. Praktické skúsenosti AK potvrdzujú skutočnosť, že študent VŠ sa ťažko vyrovnáva s nedostatkom informačných zručností, ktoré by mali byť samozrejmosťou súčasťou informačnej gramotnosti vysokoškolačka.

O skúsenostiach Univerzitnej knižnice UPJŠ v Košiciach v príspevku *Step by step v odbornom vzdelávaní* referovala Mgr. D. Džuganová. UK sa začala venovať problematike informačnej prípravy od roku 1995 cielene pre študentov 1. ročníka Lekárskej fakulty UPJŠ (ďalej LF), na základe konkrétnych požiadaviek vyučujúcich vo forme kurzov zameraných na vyhľadávanie v tlačенých bibliografických databázach. Rozvoj informačných technológií, prístup k elektronickým informačným zdrojom a samotný postoj vedenia LF k vzdelávacím aktivitám UK poskytli nový priestor na realizáciu programu informačného vzdelávania. Kurzy sú v súčasnosti zamerané na sedem okruhov problematiky (základná orientácia v knižnici, OPAC UK, CCOD, MEDLINE, WoS, MVS, Document Delivery a evidenciu PČ).

Kurzy realizuje knižnica vo svojich priestoroch, na LF v rámci predmetu informatika, na Fakulte verejnej správy v rámci predmetu úvod do štúdia a na požiadanie fakúlt úvodné informačné stretnutia pre študentov 1. ročníkov. Z hľadiska úspešnosti hodnôtí prednášky UK ako najúspešnejšie tie, ktoré sa týkajú problematiky OPAC-u, webovej stránky UK a vyhľadávania v odborných databázach.

Na základné úlohy a ciele AK v procese informačnej výchovy bol zameraný príspevok Mgr. B. Bellérovej *Rámcový návrh koncepcie informačnej výchovy*. Na vysokých školách nie je dostatočne docenená potreba informačného vzdelávania, absentuje kontinuita zo základných a stredných škôl a AK nemajú zodpovedajúci status vo vzdelávacom priestore. Zvyšovanie informačnej gramotnosti študentov vyžaduje spoluprácu AK s pedagógmi a systematickú propagáciu v konkrétnych podmienkach vysokej školy pri zohľadnení jej špecifik. AK by mali postupovať spoločne pri príprave „Programu zvyšovania informačnej gramotnosti (študentov/pedagógov) na slovenských vysokých školách“.

Úlohou vysokých škôl, prípadne MŠ SR, je vytvoriť primerané podmienky na realizáciu informačného vzdelávania aplikáciou koncepcie a zásad podporujúcich rozvoj informačnej gramotnosti do vlastného vzdelávacieho procesu vrátane technických a personálnych podmienok AK. Pred AK stojí úloha pripraviť základnú metodiku a obsahovú štruktúru, definovať vhodné modely, rôzne stupne kurzov a odporúčani na realizáciu informačného vzdelávania a vytvoriť pracovnú skupinu, ktorá tieto ciele bude riešiť.

V Českej republike je problematika informačnej gramotnosti riešená koncepčne a systematicky, ako vo svojom príspevku *Podpora a rozvoj informačnej gramotnosti na VŠ v ČR* prezentovala PhDr. L. Tichá z ČVUT Praha, zástupkyňa Asociácie knižníc VŠ ČR. Informačná gramotnosť je súčasťou vzdelávacieho procesu, definované sú štandardy, politika a stratégia, medzinárodné programy, marketing, e-learning s ohľadom na špecifiká rozvoja IKT. Informačná gramotnosť je podporovaná Štátnou informačnou politikou – Nariadenia vlády v roku 1999, Štátna informačná politika vo vzdelávaní v roku 2000 (MŠ, mládeže a telovýchovy) a Štátna informačná a komunikačná politika e-Česko 2006 (Ministerstvo informatiky ČR v roku 2004 spolu s Ministerstvom kultúry ČR).

Program informačnej gramotnosti prakticky naplňajú jednotlivé typy knižníc, školy zaradovaním IG do učebných osnov a knihovnícke spolky a asociácie. V prípade vysokoškolských knižníc je to Asociácia knižníc VŠ ČR – Odborná komisia IVIG (Informačná výchova a Informačná gramotnosť na VŠ), ktorá vznikla v roku 2000.

Aspektom informačnej gramotnosti bol venovaný príspevok PhDr. P. Rankova, PhD. (plné znenie tejto prednášky je na s. 16 tohto čísla B SAK).

O problematike *Prezentácie aktivít AK* hovorila vo svojom príspevku PhDr. D. Gondová. Propagácia a prezentácia aktivít jednotlivých AK v rámci vlastných univerzít, na rôznych odborných podujatiach a smerom k MŠ SR nie je dostačujúca. AK nevyužívajú vhodne ani platformu seminárov UNINFOS (usporiadaných združením EUNIS), ktoré každoročne riešia otázky univerzitných informačných systémov s priamymi odporúčaniami pre MŠ SR pre vzdelávací a výskumný proces a proces efektívneho riadenia univerzít a VŠ. Zásadné zmeny pre AK nastali v roku 2003, keď na UNINFOS-e bola do programu konferencie prvýkrát zaradená samostatná sekcia knižničné systémy.

V tomto ročníku UNINFOS-u v sekcii knižničné systémy bude riešená problematika súčasného stavu a rozvoja KIS, úlohy knižníc a KIS pri podpore informačného zabezpečenia pedagogického a vedeckovýskumného procesu v akademickom prostredí. Prihlásených je len 6 príspevkov. Slabá prezentácia vlastných výsledkov môže pre okolité prostredie naznačiť, že „nie je to pre knihovníkov zaujímavé, knihovníci nie sú pracovníci z oblasti IT, nevedia a nechcú svoje výsledky prezentovať, alebo knihovníci nemajú výsledky, ktoré by bolo možné prezentovať“. Uvedená skutočnosť úzko súvisí aj s prezentovaním rozvojových projektov predkladaných na MŠ SR a MK SR, ktorých úroveň kvality z obsahového aj formálneho hľadiska je rôzna.

Z diskusie prijali účastníci seminára zásadné závery týkajúce sa IG:

- v spolupráci s Metodickým centrom AK – Slovenskou pedagogickou knižnicou, SAK-om a ďalšími zainteresovanými subjektmi pripraviť *Program zvyšovania IG na VŠ a Metodiku informačného vzdelávania*,
- v rámci SAK-u vytvoriť ad hoc pracovnú skupinu pre informačné vzdelávanie,
- nadviazať spoluprácu s AK VŠ ČR v oblasti informačného vzdelávania a informačnej gramotnosti,
- pripraviť seminár orientovaný na IG knihovníkov.

V oblasti projektov predkladaných AK kompetentným ministerstvám prítomní navrhli nasledujúci postup:

- požiadať MŠ SR o zverejňovanie informácií o rozvojových projektoch AK, vrátane ich vyhodnotení na webe,

- pripraviť návrhy na centrálny projekt na podporu aktivít v oblasti informačného vzdelávania,
- vypracovať spoločný projekt AK na zabezpečenie centralizovaného nákupu databáz, ktoré sú v súčasnosti riešené samostatnými centrálnymi projektmi (TU Košice, UPJŠ Košice, ŽU Žilina),
- skvalitniť obsahovú a formálnu stránku predkladaných projektov,
- systematicky sa venovať propagácii aktivít AK na všetkých úrovniach a odborných podujatiach nielen v rámci knižničnej komunity.

PhDr. Marta Sakalová, Univerzitná knižnica Žilinskej univerzity v Žiline

Aktivity EBLIDA v roku 2006

EBLIDA (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations) vznikla v roku 1992 ako mimovládna nezisková zastrešujúca organizácia, ktorá reprezentuje knižnice na európskej úrovni. Zameriava sa na problematiku kultúry, autorských práv, informačnej spoločnosti a informačných technológií (<http://www.eblida.org>).

V dňoch 5. a 6. mája sa v Budapešti uskutočnilo Výročné zhromaždenie Rady EBLIDA. Jeho program pozostával hlavne z vyhodnotenia činnosti za rok 2005 a z prerokovania pracovného programu a rozpočtu organizácie na rok 2006. Oficiálne bol predstavený nový riaditeľ EBLIDA Andrew Cranfield, ktorý sa ujal svojej funkcie 1. mája 2006 a jeho funkčné obdobie potrvá do roku 2009.

V roku 2005 sa EBLIDA zaoberala nasledujúcimi problémami a aktivitami:

1. Posudok Rady Európy o autorských a súvisiacich právach;
2. Smernica Európskeho parlamentu a Európskej Rady 2004/48/ES z 29. apríla 2004 o vymožiteľnosti práv duševného vlastníctva;
3. Problémy ochrany dát týkajúce sa práv duševného vlastníctva;
4. Open Access a konzultácie Rady Európy o vedeckých publikáciách.

Najdôležitejšou udalosťou v roku 2005 bol seminár *Trading in Knowledge*, ktorý sa konal pod záštitou EBLIDA a SCONUL (2. – 3. marca 2005 v Cambridge). V septembri bolo dokončené stanovisko EBLIDA k problému medzinárodných obchodných dohôd a ich dosahu na knižnice.

Tieto dohody by mohli negatívne ovplyvniť činnosť knižníc a vzdelávacieho sektora zahrnutím služieb poskytovaných uvedenými inštitúciami do pôsobnosti týchto dohôd. Problémom by potom bolo financovanie knižníc z verejných zdrojov, čo experti v oblasti obchodu považujú za prekážku rozvoja voľného obchodu. Knižnice by museli prejsť do súkromného sektora a ich služby by museli byť poskytované výlučne na komerčnej báze. EBLIDA verí, že napriek dohodám o voľnom obchode v oblasti služieb knižnice zostanú mimo pôsobnosti uvedených dohôd a ich služby budú mať špeciálny status služieb poskytovaných verejnosti.

Dokument *Stanovisko EBLIDA k medzinárodným obchodným dohodám* vyšiel v septembri 2005 a je k dispozícii aj na internete: http://www.eblida.org/position/InternationalTradeAgreements_Position_September05.htm.

V novembri nasledovalo vyhlásenie k návrhu smernice EÚ: *Návrh smernice Európskeho parlamentu a rady o službách na vnútornom trhu.*

V oblasti európskych projektov sa EBLIDA podieľala na dvojročnom projekte CALIMERA, ktorý sa zameriaval na spoluprácu miestnych knižníc, múzeí a archívov. Projekt sa skončil v máji 2005.

V úvode programu práce EBLIDA na rok 2006 sa uvádza, že v zmysle *Stratégie EBLIDA na roky 2004 – 2007* jej hlavným poslaním je propagácia a obhajovanie záujmov knižníc, archívov a informačných sektorov. Svoje poslanie uplatňuje hlavne vo forme lobingu na európskej úrovni a podporovaním národných organizácií v lobingu na národnej úrovni.

V roku 2006 sa bude EBLIDA venovať nasledujúcim okruhom problémov:

1. *Posudok Európskej komisie zameraný na právne predpisy týkajúce sa autorských práv*
Európska komisia (EK) vydala v júli 2004 pracovný dokument, v ktorom deklaruje zámer posúdiť legálny rámec zákonov o autorských právach. EBLIDA pripravila písomné stanovisko a predložila ho EK. EBLIDA sa bude zúčastňovať na rokovaniach EK o uvedenom okruhu problémov a sledovať vývoj politiky a legislatívne návrhy v tejto oblasti.

2. *Smernica o vymožitelnosti práv duševného vlastníctva*
EBLIDA bude pokračovať v sledovaní uplatňovania smernice Európskeho parlamentu a Rady 2004/48/ES z 29. apríla 2004 o vymožitelnosti práv duševného vlastníctva, úprava ktorej má byť uskutočnená do dvoch rokov.

3. *Smernica EÚ o autorských právach*
EBLIDA bude pokračovať v sledovaní vývoja v uplatňovaní smernice v členských štátoch EÚ. Zaujímavé sú hlavne dve oblasti:

- Systémy manažmentu digitálnych práv (Digital Rights Management Systems – DRMS) a technické ochranné opatrenia, ktoré majú zabrániť nelegálnemu kopírovaniu digitálnych diel, zavedením systému absolútnej kontroly a individuálneho uzatvárania podmienok na využívanie autorských diel. V protiklade stojí snaha o demokratický prístup k informáciám a o regulovanie komercializácie ich využitia, ktorá prinesie obmedzenia knižniciam, ale predovšetkým čitateľom.
- Smernica o právnej ochrane databáz 96/9/EC bola predmetom overovania na rokovaní Európskej komisie v decembri 2005 (celý materiál sa nachádza na adrese: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf). EBLIDA vydala v marci 2006 reakciu, v ktorej odporúča vykonať niektoré zmeny smernice. Najdôležitejším návrhom je, aby sa právne predpisy smernice vzťahovali len na databázy využívané na komerčné ciele. Modifikácia by mala umožniť vytváranie a využívanie nekomerčných databáz na nekomerčné ciele. Výnimky by mali byť rovnaké, ako je to v prípade autorských práv: mali by sa týkať knižníc, uchovávaní, súdnych rokovaní a pod. Platnosť obmedzení vyplývajúcich zo smernice by mala byť časovo obmedzená na 15 rokov od prvého publikovania databázy (kompletný text stanoviska EBLIDA je k dispozícii na adrese: http://www.eblida.org/position/Databases_Response_March06.htm).

4. *Smernica 92/100/EEC o nájomnom a výpožičnom práve (PLR Directive)*
Uvedená smernica bude upravená Posudkom EK o autorskoprávnej legislatíve.

EBLIDA bude sledovať uplatňovanie smernice jednotlivých krajinách. Znenie smernice možno nájsť na oficiálnych stránkach EÚ: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/rental-right/rental-right_en.htm.

Rada vo februári 2006 schválila Smernicu Európskeho parlamentu a Rady o uchovávaní údajov (Návrh na Smernicu Európskeho parlamentu a Rady o uchovávaní údajov spracovávaných v súvislosti s poskytovaním elektronických komunikačných služieb, pozmeňujúci Smernicu 2002/58/EC o spracovaní osobných údajov a o ochrane súkromia v odvetví elektronickej komunikácie). EBLIDA bude sledovať jej možné dôsledky pre knižnice.

5. Otvorený prístup (open access) k vedeckým publikáciám

Európska komisia v marci 2006 publikovala Štúdiu o ekonomickom a technickom vývoji trhov s vedeckými publikáciami v Európe, ktorá je prístupná na internetovej adrese: http://ec.europa.eu/research/science-society/pdf/scientific-publication-study_en.pdf.

Štúdia je zameraná na budúcnosť tlačенých vedeckých prác, ďalej na riziká spojené so zvyšovaním cien publikácií, ktorý môže sťažiť prístup výskumníkom k informáciám. Venuje sa tiež možnostiam zabezpečenia otvoreného prístupu k výsledkom výskumu, ale aj potrebám zlaadiť autorské práva a ekonomické záujmy vydavateľov. V materiáli sú v dostatočnej miere spomenuté aj knižnice. EBLIDA bude pracovať na stanovisku v spolupráci so SHARP a LIBER.

6. Profesionálne vzdelávanie

EBLIDA bude študovať *Smernicu 2005/36/EC Európskeho parlamentu a Rady o uznaní profesionálnych kvalifikácií zo 7. septembra 2005*, obzvlášť článok 15 s ohľadom na vytvorenie Spoločnej platformy pre knižničný a archívny sektor. Vývoj v tejto oblasti bude rozoberaný v rámci Pracovnej skupiny EBLIDA pre profesionálne vzdelávanie. K téme je prístupný materiál o vzdelávaní v oblasti knižničnej a informačnej vedy (European Curriculum Reflections on Library and Information Science Education) na adrese: <http://biblis.db.dk/Archimages/423.12.05.PDF>.

7. Obchodné dohody

EBLIDA v spolupráci s kolegami z IFLA bude naďalej vyvíjať aktivity na prezentáciu stanovísk európskych knižníc a archívov pred Európskou komisiou a Svetovou obchodnou organizáciou na rokovaniach o liberalizácii GATS (Všeobecný dohovor o trhu so službami – General agreement on trade in services). EBLIDA bude v rámci Skupiny pre obchodné dohody a knižnice sledovať vývoj a uplatňovanie Smernice EÚ o službách na vnútornom trhu (plný text tejto smernice možno nájsť na adrese: http://europa.eu.int/comm/internal_market/services/index_en.htm).

Čo dodať na záver? Azda slová generálneho sekretára Rakúskej asociácie knižníc Geralda Leitnera, ktorými uviedol svoj príspevok do diskusie v rámci sekcie zaoberajúcej sa možnosťami lobingu v prospech knižníc: *Pojmy obhajovanie záujmov a lobing sú kľúčovými termínmi v stratégii moderných knižničných asociácií a tiež ich členov, miestnych inštitúcií, ako sú knižnice a archívy. Miestny a štátny lobing je efektívny len vtedy, ak je spojený s európskymi a medzinárodnými aktivitami v tejto oblasti.*

Ing. Danica Zendulková, CVTI SR v Bratislave

Drobné správy

• TOP WebLib 2005

Výsledky druhého ročníka rovnomennej súťaže, ktorú organizuje SSK a ktorej hlavným cieľom je podporiť rozvoj kvalitných webových sídiel slovenských knižníc, boli vyhlásené 10. mája 2006 v Univerzitnej knižnici v Bratislave. Poradie víťazov:

a) v kategórii *odborné knižnice*:

1. miesto – Slovenská knižnica pre nevidiacich M. Hrebendu v Levoči (www.skn.sk),
2. miesto – Štátna vedecká knižnica Košice (www.svkk.sk),
3. miesto – Centrum vedecko-technických informácií SR v Bratislave (www.cvtisr.sk);

b) v kategórii *verejné a školské knižnice*:

1. miesto – Knižnica Ružinov v Bratislave (www.kniznica-ruzinov.biz),
2. miesto – Mestská knižnica v Bratislave (www.mestskakniznica.sk),
3. miesto – Verejná knižnica M. Kováča v Banskej Bystrici (www.vkmk.sk).

Cena *TOP WebLib Sympatia* bola na základe verejného hlasovania udelená **Mestskej knižnici v Bratislave** (www.mestskakniznica.sk).

Podrobné informácie o súťaži nájdete na portáli InfoLib (www.infolib.sk).

• Kolokvium V4

Prvé kolokvium knižnično-informačných pracovníkov krajín V4 a Bulharska, Ruska, Ukrajiny a Nemecka, ktoré malo názov „Knižnice v znalostnej spoločnosti“, sa uskutočnilo v Štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici v dňoch 11. – 13. mája 2006. Projekt organizovania kolokvia v dvojročných intervaloch, zakaždým v inej krajine V4, prijali ministri kultúry krajín V4+ z podnetu ministra kultúry Slovenskej republiky p.

Rudolfa Chmela na svojom trinástom stretnutí v apríli 2005 v Banskej Bystrici.

Organizátormi kolokvia boli Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky v Bratislave, Slovenská národná knižnica v Martine a Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici. Záštitu nad kolokviom prevzal a osobne sa rokovania zúčastnil Ján Figeľ, člen Európskej komisie, zodpovedný za vzdelávanie, odbornú prípravu, kultúru a viacjazyčnosť.

Výsledok kolokvia bude prezentovaný zborníkom v tlačenej aj elektronickej podobe. Podrobne o konaní a programe kolokvia nájdete na www.svkbb.sk.

• Inforum 2006

12. ročník o profesionálnych informačných zdrojoch sa konal v Prahe v dňoch 23. – 25. mája 2006. Okrem množstva odborných prednášok, workshopov a sprievodných akcií i

osobných stretnutí boli odovzdané aj Ceny INFORUM 2006 (podrobne pozri o tom na www.inforum.cz).

Je potešujúce, že medzi ocenenými boli aj dva produkty slovenskej proveniencie, a to **100 tisíc kníh vo vrecku** z dielne Gemerskej knižnica Pavla Dobšinského v Rožňave (pozri <http://www.kniznica-rv.sk/wap.php>) a **Knižničný pas – univerzálny identifikačný preukaz na báze čipovej karty MiFare** z dielne Univerzitnej knižnice v Bratislave (www.ulib.sk).

• Knižnice 2007 – 2013

Dňa 7. júna 2006 sa v Slovenskej národnej knižnici v Martine konala celoslovenská konferencia Knižnice 2007 – 2013, ktorej organizátormi boli SAK, SNK a SSK s finančnou podporou MK SR. Odznalo na nej vyhodnotenie plnenia Stratégie slovenského knihovníctva do roku 2006 a Programu elektronizácie knižníc SR a zároveň boli predstavené zásadné strategické ciele a zámery knižničného systému SR na roky 2007 až 2013. Vzhľadom na závažnosť prednesených dokumentov a s cieľom, aby sa s nimi oboznámila široká odborná knihovnícka aj ostatná verejnosť, SAK vydá tieto dokumenty tlačou ako mimoriadne číslo (alebo prílohu) Bulletinu SAK.

-mm-

Zaujalo nás...

• Krčma alebo knižnica?

Kežmarská knižnica posledné roky bojuje o existenciu. Nielenže jej chýbajú finančné prostriedky na prevádzku, ale mesto sa dokonca pohráva s myšlienkou, že ju vystaňuje z budovy kežmarskej Reduty. Tá stojí v centre mesta a je pre ňu ideálnym miestom. Navštevuje ju 23 percent občanov z nášho mesta, čo je jeden z najvyšších počtov na Slovensku. Mala by ju nahradiť krčma, ktorá tu bola pred ňou, keďže komerčné záujmy prevládajú nad kultúrnymi hodnotami. Niektorým ľuďom sa táto myšlienka páči, pretože si na tieto časy spomínajú v dobrom. Ja s tým však nesúhlasím. Ako by sa naše mesto prezentovalo, keby v jej centre stála budova pre opilcov?

Gerhard Sebastian Hámor, Zdroj: *Sme* 16. 1. 2006

• Naša poznámka:

Ludský rozum vo svojom vývoji vraj nemá hranice. Ako vidieť z uvedenej informácie, aj ľudská obmedzenosť a nekultúrosť môže byť bezhraničná.

*Je nám ľúto, že sa tentoraz rozhodnutie nahradiť knižnicu krčmou rodí práve v Kežmarku, ktorý považujeme za jedno z historicky najvýznamnejších slovenských kultúrnych centier. Naozaj sa to stane? (Pozri aj *SME* 28. 4. 2006.)*

• Ako ďalej v našej kultúre?

Možno takto môže znieť tento príspevok, v ktorom by sme radi upozornili na dve novinarské informácie z apríla t. r. , uverejnené v dennej tlači k problematike kultúry.

V denníku SME bola pod značkou (zu) 6. apríla 2006 uverejnená informácia pod názvom **Nóri: V malej krajine kultúra na báze trhu neprežije**. Odcitujeme ju v plnom znení:

Ako financovať kultúru? Táto otázka zaujímala asi stovku ľudí z kultúry, ktorí si prišli na seminár o nepolitickom spravovaní kultúry vypočuť skúsenosti z Anglicka, Nórska, Holandska i Maďarska. Zahraniční rečníci prezentovali rôzne spôsoby riešenia vzťahu politiky a umenia.

Riaditeľ nórskej umeleckej rady Ole Jacob Bull povedal, že v malej krajine, ako je Nórsko, kvalitné umenie nikdy neprežije len na báze trhu. „Dávame granty jednotlivcom, malým skupinám. Veľké organizácie dotuje priamo ministerstvo.“ V Nórsku sa osvedčil hlavne systém štátneho nákupu hodnotných kníh všetkých žánrov do tisíciky miestnych knižníc.

Kým o rozpočte nórskej umeleckej rady každoročne rozhodujú poslanci, v Maďarsku získava Národný kultúrny fond peniaze aj z predaja kultúrnych produktov, ako sú listy do kina či knihy. Peter Inkei, bývalý námestník ministra kultúry, povedal, že minister má právo rozhodnúť až o štvrtine prostriedkov fondu, za predchádzajúcich vlád to bývalo ešte vyššie percento.

Aad Hogervorst z holandského ministerstva vzdelávania, kultúry a vedy pripomenul ich tradíciu, že štát nemá mať nijaký umelecký názor, holandský minister teda nemení umelecké rozhodnutia komisií. Holandský systém je založený na prehodnocovaní kontraktov po štyroch rokoch. Hogervorst pripustil, že systém má aj nedostatky a je kritizovaný.

Slovensko zaostáva za okolitými krajinami nielen objemom prostriedkov, ale predovšetkým vo funkčnosti systému. Kým naši kultúrni operátori často čakajú na granty celý rok, v Maďarsku sa žiadosti vybavujú aj za 2 – 3 mesiace.

V tomto roku je v grantovom systéme, zahrnujúcom na Slovensku aj pamiatky, film i kultúrne poukazy, 750 miliónov korún.

Druhý článok, uverejnený v Pravde 24. apríla 2006 s názvom **Chmel bol oblúbený, veľa nevykonan** od autora Juraja Fellegiho, komentuje aktuálnu situáciu v realizácii štátnej kultúrnej politiky. Vyberáme z neho len niektoré úryvky:

„Cesta je známa, vôle niet. Stratégiu štátnej kultúrnej politiky, ktorá načrtla riadenie, financovanie a život kultúry a umenia na Slovensku, pripravilo ministerstvo v roku 2004. A vtedy ju prijala aj vláda. Na viac sa však nedostalo. Ani na to, aby o stratégii hlasoval parlament. A ani na uskutočnenie väčšiny úloh, ktoré dokument vytýčil. Dnes sú iba na papieri. [...]“

Splnená nebola ani jedna z požiadaviek každého ministra kultúry, ktorou je zvýšenie rozpočtu na kultúru. [...]“

Kritizovať treba samotné ministerstvo. Inštitúcie v jeho pôsobnosti nezmenili prípravu svojich rozpočtov podľa požiadaviek ministerstva financií... navrhovanie peňazí na kultúru podmieňuje... práve programovým rozpočtovaním, ktoré žiada Európska únia.“ [...]“

„Ľudia sa menili, systém nie. Štátnej politike v oblasti kultúry však neprospeľa ani viacnásobná výmena osadenstva na ministerstve...“ [...] „Výmeny osôb však nesprevádzali potrebné zmeny. Reforma systému riadenia a spravovania inštitúcií či zmena pôsobenia ministerstva sa neuskutočnili.“

Atd., atď. V článku sa uvádzajú aj priority štátnej kultúrnej politiky takto:

- Dokončenie decentralizácie a stabilizácie kultúrnej infraštruktúry;
- Záchrana a obnova pamiatkového fondu Slovenskej republiky – Obnovme si svoj dom;
- Dobudovanie komplexného systému podpory umenia a kultúry v neštátnej sfére;
- Rozvoj kultúrneho priemyslu a trhu s umením;
- Obnova audiovizuálneho kultúrneho dedičstva;
- Revitalizácia filmového priemyslu;
- Prezentácia kultúry a umenia v zahraničí – Pro Slovakia;
- Vytvorenie systému monitoringu kultúrnych procesov – Kultúrne observatórium;
- Realizácia projektu Registra kultúry;
- Vytvorenie transparentného systému podpory kultúry národnostných menšín žijúcich na Slovensku.

Naša poznámka:

Žiada sa mi poznamenať, že priorít sa nám urodilo dosť, možno aj „menej by bolo viac“; len ma mrzí, že sa v celom tomto rozjímaní ani raz nepoužilo slovo literatúra, kniha, knižnica, knihovníctvo. Alebo žeby toto obdobie najrôznejších spoločenských zmien nebolo vhodné na pripomenutie, že aj my sme tu?

-jk-

PÝTAME SA... ✓

Pri príležitosti tohtoročného Mesiaca knihy sa koncom marca v jednej z rozhlasových relácií na tému „za lepšiu výchovu mládeže“ spomínal aj nedostatok tzv. odporúčanej mládežníckej literatúry. Pri zbežnom pohľade na bohato naplnené regály našich knižkupectiev taká situácia „do očí nebije“.

Oslovili sme manažment viacerých slovenských vydavateľstiev jedinou otázkou: *Bolo by pre vás ako úspešnú vydavateľskú inštitúciu zaujímavé vydávať tituly odporúčanej literatúry pre základné a stredné školy a za akých podmienok (napríklad v spolupráci so školskými a verejnými knižnicami v súvislosti s odberom počtu titulov)?*

Nie všetci oslovení nám odpovedali na našu „minianketovú otázku“, ktorej cieľom je pozrieť sa na reálny stav v spomenutej oblasti z pohľadu „výrobcov kníh – vydavateľstiev“, čo by mohol byť jeden z krokov, ktoré by bolo možné/žiaduce urobiť vo veci zlepšenia, zvýšenia záujmu mládeže o hodnotnú literatúru.

Odpovede tých, ktorí sa zapojili do ankety, zverejňujeme s ich súhlasom v plnom znení a zároveň sa im aj touto cestou chceme poďakovať za ich ochotu odpovedať.

• 1. Mgr. Stanislav Muntág, riaditeľ Vydavateľstva Matice slovenskej

Viacero vydavateľstiev sa v uplynulých rokoch pokúša o sprístupnenie slovenskej literárnej klasiky, približne v okruhu odporúčanej literatúry pre ZŠ a SŠ. Naším projektom na tomto poli je edícia Zlatá niť, v ktorej ročne vychádzajú 3 – 4 diela autorov z okruhu tzv. odporúčaného čítania. Súčasťou každého diela je i krátka popularizačná bio-bibliografia autora, ktorá by mala slúžiť aj ako postačujúca informácia pre maturanta. Samozrejme, potešilo by nás, keby sa do nášho projektu zapojili knižnice. Rovnako by sme privítali akýkoľvek nový projekt na poli tzv. odporúčanej literatúry a radi by sme sa na ňom zúčastnili, ak by sme ho dokázali finančne zvládnuť. Ak by sa pridali knižnice, bola by to istá záruka odbytu, ale vieme, že ak máme z predaja zafinancovať výrobné náklady, potrebujeme predaj aspoň 2 – 3 tisíc výtlačkov, čiže účasť rádovo desiatok knižníc ako zmluvných odberateľov by ešte sama osebe nebola zárukou úspechu. Knižnice však najlepšie poznajú záujmy a preferencie čitateľov a ak pociťujú v oblasti slovenskej kliterárnej klasiky istú medzeru, ktorú treba vyplniť novými vydaniaми, ich skúsenosti a odporúčania sú pre nás veľmi dôležité.

• 2. Juraj Heger, riaditeľ Vydavateľstva SLOVART

Určite by sme radi koordinovali vydávanie takýchto kníh s knižnicami a školami. Hlavným problémom „klasiky“ je to, že sa v knižkupectvách predáva veľmi pomaly a jej vydávanie je teda ekonomicky komplikované. Ak by existovala reálna šanca, že knižnice a školy pozitívne reagovali na ponuku titulov odporúčanej literatúry, určite by sme ich vydávali viac.

• 3. Ing. Táňa Pastorková, riaditeľka Vydavateľstva Príroda, s. r. o.

Na knižnom trhu je dosť literatúry zameranej pre školy, ktorá je odporúčaná ministerstvom školstva. Zrejme otázka nedostatku literatúry v knižniciach súvisí skôr s prefi-

nancovaním nákupu týchto kníh ako s vydavateľskými aktivitami. Naše vydavateľstvo sa každoročne zúčastňuje na zasadnutiach zástupcov MS, knižníc a MK SR v Martine a trochu sme s touto problematikou oboznámení.

Okrem učebníc pre stredné a základné školy vydávame aj doplnkovú literatúru pre žiakov základných a stredných škôl už dlhší čas, pravidelne na knižnice a školy rozosielame svoje katalógy s ponukou. S knižnicami, ktoré majú záujem o spoluprácu, sme v kontakte. Chceme i naďalej vydávať odporúčanú literatúru pre školy (základné i stredné) a ak by bola možnosť spolupracovať na centrálnej nákupe pre knižnice vrátane centrálneho financovania, veľmi by sme túto spoluprácu privítali, pretože by sa veľa vecí zjednodušilo, a čo je hlavné – literatúra by sa dostala na to správne miesto – čitateľom. Pri určitom dohodnutom odbere by sme mohli hovoriť aj o finančných výhodách vyplývajúcich z centrálnej objednávky.

• **4. Valeria Malíková, Managing Director, Ikar, a. s.**

Vydávať odporúčanú literatúru pre základné a stredné školy by pre naše vydavateľstvo určite bolo zaujímavé. Napokon o tom svedčí aj iniciatíva nášho vydavateľstva z minulých rokov, keď sme v rámci edície Zlatý fond slovenskej literatúry vydávali diela klaskej literatúry pre deti, ako napr. Maroško, Jakubko, Jano, Sirota Podhradských, Ivka biela mať, Čin-čin a ďalšie.

Pre vydavateľa je vydávanie tejto literatúry zaujímavé z dvoch hľadísk. Prvým je, ak to tak možno nazvať, „výchova“ budúceho potenciálneho čitateľa a zákazníka. Druhým hľadiskom je odbyť a predaj tejto literatúry. A tu v slovenských podmienkach čiastočne absentuje úloha štátu v porovnaní s tým, ako je tomu v niektorých vyspelých západných ekonomikách. Prostredníctvom finančného objemu vyčleneného štátom na nákup literatúry pre knižnice má vydavateľ zabezpečený odbyť určitej, často významnej časti nákladu. Tento stav však predpokladá systematický mechanizmus vyčleňovania prostriedkov na dopĺňanie knižného fondu školských a verejných knižníc a ich systematické využívanie zo strany knižníc.

Naše vydavateľstvo by širšiu a systematickú spoluprácu s knižnicami určite privítalo.

Poznámka redakcie:

V budúcom čísle bulletinu uverejníme k tejto problematike stručné názory či stanoviská aj vedúcich pracovníkov niektorých našich slovenských knižníc.

JUBILANTI

V máji t. r. oslávil pekné životné jubileum – 65. rokov – riaditeľ
Novohradskej knižnice

PhDr. Pavol Urbančok.

Pri tejto príležitosti chceme jemu, ale aj ostatným jubilantom
z radov knihovníkov, ktorí sa v tomto období dožívajú svojich

významných životných výročí,

zaželať veľa zdravia, šťastia a pohody

doma i v pracovnom kolektíve.

Ad multos annos!

Redakcia B SAK